

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó közepén két iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egé-z évre 2 frittal fizethetnek elő

Előfizetési és hirdetési díjak az erdélyi gazdasági egylet pénztárához, a lapot illető egyéb levelezések az erdélyi gazd. egylet irodájába Kolozsvárra czimzendők.

A hirdetési díj centim.-ként 4 kr.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet közgyűlése.

Kolozsvárt, 1895. év április hó 7-én.

Elnök: *Szabó Fózsef*, e. elnök.

Jegyző: *Sz. Szakáts Péter*, e. titkár.

Jelen voltak: Béli Ákos gróf, Bánffy Ernő báró, Bánffy György gróf, Végh Bertalan, Reich Albert, Rosenberger Ignác, Nagy Dezső, Deák Ignác, Szentkirályi Kálmán dr., Mansberg Sándor báró, Simay Ferencz, Tulogdi Samu, Wass Albert gróf, Béli Kálmán gróf, Szacsvey Sándor, Matskássy Pál, Gyárfás Benedek, ifj. Lészay Ferencz, Péter Béla, Csermák János, Réthi János, P. Horváth Kálmán báró, Szentkirályi Ákos dr., Ürmössy Jenő, Demeter Károly, Szabó Sámuel.

Elnök a gyűlést érdekes beszéddel nyitotta meg, melyet általános érdeklődő figyelemmel hallgatott végig a közgyűlés minden tagja, s melyet lapunk más helyén közlünk.

Az általános éljenzéssel fogadott beszéd után Sz. Szakáts Péter egyl. titkár adta elő jelentését, mely az egylet 1894-ik évi működését ismerteti, s melyet olvasóink lapunk mellékletekép vesznek.

A titkári jelentéshez Szentkirályi Kálmán dr. szólott. Kíváncsnak tartja, hogy mindazok a gazdaközönség érdekeit érintő fontos kérdések, melyekre az elnöki és titkári jelentés is utaltak, a közgyűléscken tüzetes megbeszélés tárgyát képezzék. Sajnálatos-

nak találja, hogy évek óta az igazgató-választmány évi működését egyszerűen tudomásul szokás venni, a nélkül, hogy a közgyűlés érdemlegesen hozzászólna.

E bajon segitendő, indítványozza, hogy jövőre az igazgató választmány évi jelentése kinyomattassék, legalább nyolcz nappal a gyűlés előtt a tagoknak szétküldessék, egyszersmind a tárgyalás alá kerülő fontosabb kérdések a tagokkal a szétküldött titkári jelentéssel együtt közöltessenek.

Ezt az indítványt a közgyűlés általános helyesléssel magáévá tette.

Következett a pénztári jelentés elfogadása. Az egylet bevétele a mult évben 12.811 frt 45 kr. volt, a kiadás 12.794 frt 06 kr.

A számvizsgáló bizottság jelentését is helyeslőleg vette a közgyűlés tudomásul. A számvizsgáló jelentés kiemeli, hogy a vagyon a mult évben is jelentékenyen szaporodott.

A költségvetést úgy, a mint azt előterjesztették, szintén változás nélkül fogadták el. A jövő évre előirányzott kiadás 6370 frt, fedezet 7137 frt 75 kr.

Ezután bejelentetett, hogy a mult évben 24 alapító és 10 rendes tag lépett az egyletbe.

Következett az alapszabályok 27. §-ának módosítása. A közgyűlés Szabó József elnök felvilágosító megjegyzései után a választmány javaslatát változás nélkül elfogadta.

Azután az elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Végh Bertalant, Gyárfás Benedeket és dr. Szentkirályi Ákost kérte fel.

A gyűlés bezárása előtt Bánffy György gróf indítványozta, hogy az egylet az elnöknek érdemes működéséért, jelesen pedig a dézmakárpótlás ügyében kifejtett buzgólkodásáért köszönetét és elismerését fejezze ki; tartalmaz megnyitó beszédét pedig, a jegyzőkönyvbe iktatva, nyomassa ki.

A lelkes éljenzéssel fogadott indítvány után Szabó József elnök az elismerésért köszönetet mondva, jobb gazdasági év reményében a gyűlést bezárta.

Ezzel az elnök lelkes éljenzése mellett a gyűlés véget ért.

Az „Állatkiállítási és állattenyésztési szakosztály“ ülése f. hó 10-én két nevezetes ügygel foglalkozott. Elfogadta gr. Bánffy György elnöke által előterjesztett és a földmivelésügyi ministerhez intézett ama megokolt kérést, miszerint az ez évre tervezett állatkiállításra szükséges jutalomdíj-összeget utalványozni és a leégett kiállítási épületek felépíttethetése céljából 3000 frtot adni sziveskedjék. A földmivelési minister jóakaratótól függ most: *rendezhet-e a szakosztály ez évben állatkiállítást?* — A másik ügy *juhtenyésztésünket* érdekeli és erre esetleg nagy hatásmű leend. A szakosztály ugyanis bizottságot küldött ki (br. Bánffy Ernő, Szabó József, ifj. Lészai Ferencz, dr. Szentkirályi Ákos, Málnássy Ferencz tagokból) az erdélyrészi fejős juhtenyésztés jövedelmezőségének megbízható adatok alapján való megállapítására; továbbá arra, hogy hiteles adatokkal tájékoztassa a tenyésztőket a felől, hogy a két hazai juh fajta — a czurkán (raczka) és a czigája — közül melyik a jövedelmezőbb, E kérdés eldöntééig is a czigája-juhok a tenyészgázdák figyelmébe ajánlja a szakosztály, meggyőződve lévén arról, hogy ez a juh fajta csakugyan figyelemre méltó.

Elnöki megnyitó.

(Elmondott az Erdélyi Gazdasági Egylet 1895. április 7-én tartott közgyűlésén.)

Tisztelt közgyűlés!

Van szerencsém az egylet tagjait üdvözölni és alapszabályszerű rendes évi közgyűlésünket megnyitottnak nyilvánítani.

Hogy az eltelt évben egyletünk tevékenysége mire terjedett ki, azt a titkári jelentésben fogja a tisztelt közgyűlés megtalálni, én kiemelni kívánom többrendbeli ügyeinkben a magas kormányhoz intézett fontosabb felterjesztéseinket; így a szarvasmarhatenyésztés érdekében a tordai bikatelep fentartásáért felhozott érveink nem találtak pártolásra, pedig egyletünk és azt hiszem, az egész birtokos gazdaközönség osztatlan meggyőződése szerint, Erdélyben az öscredetű, kipróbált hazai anyag támogatása, fejlesztése tekintetéből, valamint a községek bikaszükségletének nagyobb mérvű ellátásáért, ezen, vagy máshelyen egy bikatelep fentartása feltétlen szükséges és sajnos, hogy ezen érdekekben még bővebb indokaink figyelemre nem méltattak és e helyett egy más alapu bikaeladási módozat

vétetett alkalmazásba, mely, ha nem fog megfelelni a célnak, felvilágosító kérelmünket megújítani el nem mulasztandjuk. Hasonlóan mellőztetett azon indokolt kérésünk, hogy valamely helybeli pénzügyintézetnél az egyletünk felügyelete alatt beraktározott lóhermagra az eladásig, olcsó kamat mellett, pénzelőlegek nyújtására az állam időnként a kivántató összegekkel a kclozsvári pénzpiacot dotálja.

Az elmúlt év október havában egyletünk által tizenhat év óta folytonosan kérelmezett dézmkárpótlási ügyben, a júniusban beadott törvényjavaslat módosítása iránti felterjesztésünk az elébb említett kettőnél kedvezőbb ellátásban részesült, a mennyiben sikerült indokaink alapján a tízévi kamat megfizetésénél a javasolt 30% helyett 50%-ot elérni, ugyszintén az arendális községek dézmája kártalanításának megállapításánál csekély emelést kieszközölni és így ezen két czimen mintegy hétszázezer forinttal juttatott a volt jogosultaknak többet, mint a törvényjavaslatban eredetileg kontempláltott.

Igaz, hogy jogos kívánságaink teljesen most sem érvényesültek, de tekintve, hogy 46 éves sérelmeinknek orvoslása mindez ideig még csak tárgyalásra sem méltattatott s tekintve, hogy a kérdés kedvező ellátásával szemben régebbi elhibázott törvényhozási intézkedések léteztek s ezek folytán a különböző irányu, de mindenesetre főtenyezők tartózkodó állást tanusítottak: hogy ezt is, mintegy két és fél milliót elértünk, azt hiszem, kellő elismeréssel fogadhatjuk. Hasonlóan köszönettel vettük a Nagyméltóságú földművelési miniszteriumnak havi folyóiratunk 150 példányra háromszáz forinttal való előfizetését.

Nemkülönben elismeréssel adózunk azért, hogy a nevezett miniszterium a lóherraktár és magvizsgálat tetemes költségét ez évben is megadni méltóztatott, mert e raktár fentartása rendkívül fontos nemcsak azon 5—6 száz mázsa lóhermag tisztításáért, a mely ott megfordul, hanem azért is, hogy ez által az erdélyi birtokosok arankamentes magot vethetnek, a mi jelenleg egyik legfőbb jövedelmi forrás s remélleni lehet, hogy ezután is annak marad, mert az erdélyi lóhermag, a mint azt közelebbről egy angol gazdasági lap is elismerte, a legkiválóbb minőségű. Az eltelt év gazdasági eredményei ez országrészben sem mondhatók kedvezőeknek, nem

annyiban a termés mennyiségi eredményét illetőleg, mint inkább az általános európai válságos terményárak miatt.

Az árhanyatlás különösen a búzánál érzékeny. Ennek azonban, nézetem szerint, csak részben oka az őrlési kedvezmény mellett Romániából vámmentesen beözönlő buza. Noha mindenesetre eredmény várható attól is, hogy e kérdés felvetése által a liszt-kiviteli ellenőrzés szigorubbá fog tétetni.

Az általános árhanyatlást első sorban a tengerentuli államok olcsó szállítási viszonyai okozzák. Amerika, Ausztrália, India bő termései ugyanis a víziutakon oly olcsón szállíttatnak Európába, a continensre egy-egy métermázsa 30–60 krajczárért behozható, hogy ezzel szemben a szárazföldi fuvar nem versenyezhet. Hisz Budapestről Bécsig egy métermázsa termény szállítása 42 krba kerül. A vasuti tarifáknak mérséklése sokat javíthatna ez állapotokon. A vasuti fuvardíj kivált minket erdélyieket, a világ piacztól oly távollevőket sujt leginkább.

Rajtunk a méltányosabb szállítási tarifa sokat segíthetne. Még a belforgalomban is az ellentétek kiegyenlítése volna kívánatos, hogy t. i. a létező tarifa-kedvezményekben nemcsak a sok ezer mázsákat szállító nagykereskedő részesüljön, hanem maga a termelő is, mert például Brassóból Bécsig egy kocsirakomány hizott marha 120 frtnál többre kerül és ugyanez Szolnoktól Bécsig 40 egynehány forintba kerül; tehát szinte kétharmaddal kevesebbe. Nem csoda tehát, ha az erdélyi távol levő kereskedő és hizlaló gazda tényleges nyeresége messze elmarad az ország más részeiben levő termelők nyereségétől. Az itt csak vázlatosan felhozott esetekhez hasonló más számtalan kérdés a szülő oka az ugynevezett agráriusok buzgólkodásának, kik érdekeik védelmére tömörülnek.

Helytelen e törekvést politikai színezettel ruházni fel, mert ez minden politikai pártszínezettől ment és csak természetes folyamánya a jelenlegi súlyos gazdasági helyzetnek. Hisz, ha az árakat illetőleg visszapillantunk, azt tapasztaljuk, hogy a hetvenes évek elején a buza métermázsjának ára Budapesten 13 és 14 frt között volt. a hetvenes és 80-as években 9 és 12 frt között változott, 80-tól 89-ig már 8 frtra szállott le, 90-től 94-ig pedig 6–7 frtra süllyedet és lehet, hogyha a mostani körülmények fenmaradnak,

hogy az árhanyatlás még tovább is fog tartani. Ilyen példák és ezekhez hasonló körülmények folytán, azt hiszem, nem lehet elítélni, ha a gazdák érdekeik támogatására összefognak és áthatva ama hittől, hogy az ország ereje legfőképen annak gazdasági fejlődésében van, elodázhatlan szükségesnek tartják, hogy annak fölény tetteiben is érvényesüljön. Korántsem akar ez politikai ellentétes érdekeket támogatni, sem pedig, mint gyakran hangoztatik, az agrárizmusnak a merkantilizmus elleni harcza lenni. A gazdák nem kívánhatnak és tényleg nem is igényelnek különleges földmívelési politikát vagy előnyöket az ipar és kereskedelem felett, mert ők is átérzik, hogy a mezőgazdaság és a kereskedelem karöltve, egyik a másikat támogatva, mozdíthatja elé saját és hazája javát; legfeljebb odáig terjedhetnek kívánságaik, hogy a gazdasági érdekek az eddiginél hathatósabb támogatásban, vagy legalább is hasonlóban részesüljenek, mint a kereskedelmi érdekek, valamint azt, hogy a gazdasági és háziipar fejlesztessek, nem pedig mindkettőnek rovására a nagyipar és a nagytőke részesüljön kiválóbb támogatásban; jollehet némely esetekben egy nagy gyári iparvállalat támogatása — mint a cukorgyárak létesülésére nyújtott tetemes állami segélyezések — közvetlen a gazdák érdekeit is előmozdítja. Így például Erdélyben tetemes állami segélyezéssel jött az elmúlt évben létre Maros-Vásárhelyt egy cukorgyár, még pedig nemcsak a tőkepénzeseknek, hanem jó részben a termelőknek a hozzájárulásával. Ugyanis a répatermelőknél helyeztettek el a részvények a tőke kétharmadáig. Ennélfogva remélni lehetett és kellett, hogy a gyáros és termelő érdekei kedvező eredményt fognak elérni; sajnos azonban, hogy az általános európai cukorkrizis ezen reményt leszállította; mert az európai cukortultermelés és az amerikai cukorvám idézte elé azt a sajnos helyzetet, hogy még a megállapodott magyarországi cukorgyárak némelyike is kárral zárja ez évi számláját, annyival inkább érheti ezen károsodás az ujonnan keletkezett vállalatokat s ezek között talán a maros-vásárhelyit is, a hol a kilátásba helyezett pénztőke sem állott teljesen rendelkezésre, a gyár munkaképessége is a siető építés miatt talán nem volt megfelelő és az üzemköltségek összesége okozhatta a kedvezőtlen eredményt; remélhető és kívánatos azonban, hogy a termelő részvényesek, okulva a tapasztalt károsodásokon, a helyzeten javítani fognak.

E gyár első évi eredménye is tanúsítja, hogy nekünk, erdélyieknek, minden gyári vállalat létesülésénél a lehető körültekintő óvatosság kétszeresen ajánlatos.

Ezen óvatosság vezérelte egyletünket, midőn az ajánlkozó kenderkikészítő vállalatokkal szemben birtokos gazdatársainknak ez évben csak a kísérleti termelést ajánlotta.

Lehet, hogy ebből is egy új jövedelmi forrás jut osztályrészül a birtokos gazdáknak és ennél is igazolva lesz, mint minden más gazdasági agrárius érdeknél, hogy a társulás szüksége elkerülhetetlen, hogy az állam, az iparos és gazda együttes működése biztosíthatja az eredményt, s ha vasuti tarifa-kedvezmények a távollevő termelőknek nem nyújthatnának, a haszon minden részről elmarad.

Mindezek előrebocsátása után, bármennyire súlyosnak látszások a mezőgazdaság helyzete és ha szinte az intéző férfiak várakozó álláspontra is helyezkednek és felszólalásaink nem mindenben találnak méltatásra, nem szabad elcsüggedni és addig is, a mig talán egy középeurópai vám-unió segíthetne, — a mi azonban nem könnyen lesz kivihető, habár más államok gazdaközönsége részéről ez eszme fel is vettetett — összetartással, társulással és érzelmeinknek őszinte, nyílt felfejtésével igyekezzünk a gazdasági helyzetet javítani. S bárha nem is vezet ez mindenkor a kívánt eredményre, egyletünk ezután is kötelességének tartja a gazdák érdekeit előmozdítani, ajánlva azon régi jó közmondést: »segíts magadon és az isten is megsegít«.

A választmány az eltelt évben az eddig hetenként megjelent „*Erdélyi Gazda*“ lapot hathatós indokok folytán havi folyóirattá változtatta s a tagok részére az irodalmi szakosztály általánosan kedvelt, hasznosnak elismert füzeteit is díjtalanul küldi, hogy ezáltal is a hetilap kárpótoltassék. Ha azonban a havi folyóirat a gazdaközönségnek és első sorban tagjainknak a gyorsabb tudómszerzés szempontjából támasztható igényeit nem elégítené ki teljesen, lehet oly módot találni, hogy anyagi áldozat nélkül egy jó hetilaphoz jussunk.

Végül van szerencsém jelenteni, hogy az egyleti titkár február havában a szerződésben kikötött hat havi időre felmondott, a mit

a választmány elfogadván, a pályázatot kihirdette, melynek lejárta után egy rendkívüli közgyűlés fogja a választást megejteni.

Ezek után a közgyűlést, a tavalyinál jobb gazdasági év reményében, megnyitottnak nyilvánítom.

Erdélyi szarvasmarhatenyésztésünk hanyatlása.

Az »Erdélyi Gazda« február havi füzetének »Vegyes közlemények« rovatában olvastam, hogy a »Deutsche Landwirthschaftliche Presse« gyakran nyilatkozott a magyar ökrök felől kicsinylőleg, sőt becsmérőleg is. Gróf Teleki Arvéd országghirű gazdatársunk sietett ugyanazon lapban a magyar ökrök védelmére kelni, és ezen fölszólalásának a jó hatása meg is volt. Ép ez indit engem arra, hogy néhány sort, — melyek főleg az erdélyi részek gazdáinak, valamint az utóbbi években csakugyan hanyatlani kezdő szarvasmarhatenyésztésünknek segítségére volnának hivatva — írjak ezen lap hasábjain.

Hogy az erdélyi megyékben jelenleg jó ökröt és jó tinót nem lehet olyan mennyiség- és minőségben kapni, mint pl. ezelőtt 10 évvel, az elvitázhatatlan tény.

Igen óhajtottam volna ezen állításomat számszerinti adatokkal is igazolni, de daczára úgy a gazdasági egyesület, valamint saját fázadozásaimnak, nem sikerült ezeket megkapni. A kolozsvári kereskedelmi és iparkamara múlt évi jelentéséből közlöm a kamara kerületéhez tartozó vásárok eladási forgalmát.

Eladatott szarvasmarha:

1891-ben 262.294 darab,

1892-ben 223.861 »

1893-ban 216.015 »

A csökkenés igen nagy!

Két év 46.279 drb.

Ez is némileg világot vet fennti állításomra.

Hát az igaz, hogy mindeddig a jajveszélés csak az alacsony gabonaárakat panaszolta fel; de ezekért is az erdélyi gazdát a heremag termelésből eredő jövedelem jó részt kárpótolta, sőt jödelme mellett takarmánykészletét is szaporította és így kétszeresen kell sajnálkozni a fölött, hogy takarmányunk növekedése mellett állattenyésztésünkknél mégis határozott hanyatlás constatálható.

Nagy baj ez, különösen kis gazdáinkra nézve, kiknek számuk ezerekre megy és kikenél a fő jövedelmi forrás éppen az a néhány állat, melynek lelkiismeretes és okszerű tenyésztésével senki sem törődik.

A kis gazda, kinck néhány jó erdélyi magyar faju tehene van, czekek a fejésen kívül igavonásra is használja.

Olcsóbban neveli fel a borjut és így olcsóbban is adhatja el, mint a nagybirtokos, kinck a borjui esetleg és az erdélyi megyékben a legtöbb esetben gulyabeli tenyésztés szaporulata és így jobb minőségük és egyöntetőségük mellett — ha egyáltalán eladhatnak — drágábbak is. Csakhogy ezen állatok nem igen kerülnek 8—9 éves koruk előtt kivitelre, mivel az erdélyi gulyabeli marha eladás előtt néhány évig a gazdaságban igavonásra lesz használva. Hogy a kis gazda is a nagybirtokoséhoz hasonló szép állatokat birjon tenyészteni, mindenekelőtt számukra jó apaállatokról kell gondoskodni, melyeket legjobb volna, nézetem szerint, a gazdasági egyletek útján — a mint ezt már igen sok egylet teszi — beszerezni.

A legtöbb erdélyi községben a jelenlegi szokás, hogy a tehéntulajdonos kis gazdák megkérik a nagybirtokost, hogy nekik bikát szerezzen, a nagybirtokos elutasítja őket valamelyik kisebb birtokoshoz, és ez elég élelmes lévén, vállalkozik a bika vagy bikák beszerzésére.

Ha ezeket beszerezte, közigazgatásilag lebélyegezteti és ezután — mint a ki jól végezte dolgát — nem tesz egyebet, mint a jelen ténny jövedelmet nyugodt lélekkel zsebre vágja.

Az így beszerzett bikák — kevés kivétellel — többnyire öregek, rosz testüek és gyengék.

A szegény kis gazda aztán az ilyen párának folytatásáért fizet darabonként 1—2 frtot és ugyanannyi kaszanapszámot vagy egyéb robotot tesz

Ha most tekintetbe vesszük az igavonásra használt tehén minőségét s a gyöngé apaállatot, várhatjuk-e, hogy szép állataink legyenek?

E mellett még nagyobb baj az, hogy az utóbbi években már kezdik az oláh és szerb marhát is hozzánk becsempészni. Legfőbb ideje, hogy az erdélyi szarvasmarhát ősi fészkeben elfajulni ne hagyjuk és ha már a kormány álrálánosán érezhető gyámkodására

czen a téren nem számíthatunk (hallottam, mi a terve a kolozsi gulyateleppel és a tordai bikateleppel), kövessenek el a gazdasági egyesületek arra nézt, hogy jó, szép és erős kifejlett testtel bíró apaállatokról gondoskodva legyen és ha nem is szerzik be azokat, az első szemlét okvetlenül ők hajtsák végre. Nézetem szerint leg-helyesebb volna, ha minden gazdasági egyesület saját hatáskörében a bikákat megvásárolná és az egyes községeknek bérbe adná azokat.

A haszon, mely az ilyen uton szerzett apaállatok után származna, nemcsak a kisgazdákon segítene, kik épen helyzetükből kifolyólag inkább a tenyésztésre vannak utalva, de az egész országnak is nagy előnyére válnék.

Ha pedig az üzleti szempontot tekintjük: ugy a kisgazdától vett jó borjukat érdemes lesz fölnevelni, mert számíthatunk arra, hogy szép és erős ökrökké fogják magukat kinőni, melyeket majd jó áron fogunk eladhatni.

Erre számítva azonban ne hagyjuk tekinteten kívül azt a tényt, hogy kész ökreink legjobb vevői a Királyhágón túli nagy uradalmak, egy éves borjukat vásárolva, maguk nevelték ökrállományuk legnagyobb részét az utóbbi évtizedben. Ezek az uradalmak ugyanis tapasztalva, hogy a juhtenyésztés folytonos és évről-évre fokozódó deficizzel jár, fokozatosan apasztották birkaállományukat, és e helyett a fölnevelésre alkalmas és nézetük szerint jövedelmezőbb borjuk beszerzését forczirozták. És minthogy az erdélyi szürke szőrű marha híres, hát első sorban ezek beszerzésére törekcsenek. Kevés olyan vásárlunk volt az utóbbi években, melyen ne keresték volna az említett uradalmak az 1 éves tinókat.

Ezeknek színe-javát viszik ki évenként és nemcsak a kisgazda, de sok esetben a gulyatulajdonos is kész saját nevelésű állatait eladni, a mikor azokért mesés összeget kap.

Igen sok esetet tudok, hogy április—május havában egy pár elsőrendű erdélyi ökröborjuért (tinóért) olyankor, mikor egyszerre 100 drbot vettek, átlag 150 frtot fizettek. A gyengébb minőségüért 125—130 frtot.

Ha most tekintetbe vesszük, hogy az utóbbi években évenként több ezerre menő ilyen borjut vettek ki, természetesen némi-

leg igazat kell adjunk azoknak, kik azt hangoztatják, hogy »Erdélyben« már alig lehet szép ökröt és tinót kapni.

Hiszen az anyag legjobb és legszebb részét már 1 éves korában elvitték tőlünk — rendszeren április—május—június hónapokban — és így a visszamaradt selejtesekből kell aztán igás-ökrök állományunkat kiegészíteni, melynek ezért a »kitünő« nevet érdemlő része mindinkább kisebbedik; mindinkább kevesbedik tehát a vásárra kerülő, régóta híres, kitünő erdélyi ökrök száma, az első rendű tinókból felnevelt ugynevezett urasági ökrök nem lévén vásárra szánva. Az erdélyrészi gazda, ki állataiért 1 éves korban páronként 150 frtot kap, jobban megtalálja számítását így, mintha azokat 6—7 éves korukig tartva, legjobb esetben átlag 380—440 frt között képes értékesíteni,* ha addig is valamiképen az állatja el nem pusztul vagy meg nem nyomorodik.

A borjukat vásárolni szokott uradalmak közül ujabbán néhány már kezdi belátni, hogy a tinóvásárlás és nevelés nem czélszerű és jobb nekik a 6—7 éves fiatal ökröt vásárolni; lassanként valamennyi uradalom reá fog erre jönni, mely nem bir bár a miénkkel némileg hasonló talaj- és éghajlati viszonyokkal. Tavaly személyesen volt alkalmam meggyőződni, hogy különösen Somogy megyében az erdélyi jó legelőhöz (herbához) és szénához szokott marha nem igen prosperál az ottani sásos széna mellett.

Tolnamegyében hasonló tapasztalatra jutottam, ámbár itt arról is meggyőződtem, hogy különösen 2 és 3 éves korában jobban fejlődik az állat, mint nálunk; de azután fejlődésében nem igen megy előre, úgy, hogy mire befogásra kerül, bizony nem bir avval az erővel, a mivel a mi itthon fölnevelt marhánk bir.

Sokkal jobban prosperálnak Hont-, Zólyom-, Arad-, Bács-

* A hol másként jobban nem értékesíthető nagy legelőkkel és sok jó törrrel, pelyvával, tavasz szalmával, valamint el nem adható szénával rendelkezik a gazda, egy pár 1 éves tinónak 4 éves koráig való felnevelése nem kerül 230 290 frtba; 4 éves korában be fogja őket és használja 2—3 évig, ha 6—7 éves korukban akarja azokat eladni; ezalatt a 2—3 év alatt pedig tartásuk költségénél többet ér munkájuk haszna. A kinek nincsenek legelői és tinónevelésre elegendő olesó takarmánya, az kétségbevonhatlanabban jobban teszi, ha kész ökröket vesz. Nem kell azonban feledni, hogy a tinó-gulya pelyván és szalmán telelve is sok *trágyát* produkál.

Szerk.

Bodrog-, Baranya-, Békés-, Borsod-, Fejér-, Győr-, Nógrád- és Nyitra megyékben.

Daczára annak, hogy a tőlünk került tinók Somogy- és Tolna megyékben nem a legjobban fejlődnek, mégis az ottani tenyésztésből származó ökrökkel összehasonlítva, sokkal erősebbek és igavonásra is alkalmasabbak. Ezért becsülik oly nagyra és keresik a Királyhágón tuli gazdák az erdélyi szürke marhát és ép ezért kell tenyésztésünket minél jobban fokozni és hogy a hozzánk jövők szükségletüket ezután is oly könnyen fedezhessék, mint az előző években.

A még csak alig észrevehetően mutatkozó baj orvoslásának részletes fejtegetésébe nem szándekoztam bocsátkozni, remélvén, hogy e kérdés szóba hozatala már magában is hasznos.

László László.

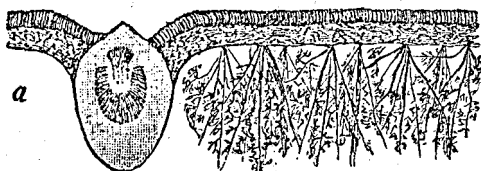
A szőlő peronoszporája.

A szőlő ellenségei között igen nevezetes helyet foglal el a peronoszpora nevű élősdű gomba, melynek tudományos neve *de Bary* szerint: *Peronospora viticola*. Ezt a gombát egy-két évtizeddel ezelőtt még nem is ismerték nálunk. A peronoszpora Európában 1878-ban lépett fel először, a mikor Franciaországban észlelték ezt a szőlőellenséget s elnevezték *mildionnak*. Hazánkban 1880-ban lépett fel először, akkor még nem tett nagy kárt; 1882-ben már az ország számos vidékén találták s 1888 óta majd minden évben előfordul és sokszor óriási károkat okoz. Kártétel tekintetében nem sokkal áll hátrább a peronoszpora a filloxeránál. A francia szőlőgazda a peronoszporát tartja a szőlő legveszedelmesebb ellenségének és joggal, mert ha ellene nem védekezünk, akkor 3–5 év alatt teljesen kipusztítja a szőlőt. A peronoszpora különösen a homoki szőlőket károsítja nagy mértékben.

Első sorban a szőlő leveleit támadja meg. Ekkor a levelek alsó lapján fehér penész lép fel, mely eleinte az erek mentén sávosan huzódik s a levél lapján egyes fehér foltokat képez. E foltok olyanok, mintha tört cukorral volnának beporozva. E foltok csakhamar összefolynak. Nemsokára ugyanezen helyeken a levél felső lapja sárgulni kezd; a leveleken egyes sárga foltok támadnak;

vége az egész levél megbarnul és kiaszik. Az ilyen levelek azután összezsugorodnak és lehullanak.

A fehér penész a levél alsó lapján, ez a peronoszpóra. De a peronoszpóra nem tenyészik pusztán csak a levél alsó felületén, hanem benn fészkel a levél belső sejtjei között s a levél külső lapján csak szaporodási szerveit hozza létre.

1. ábra. A szőlőlevél peronoszporájával.

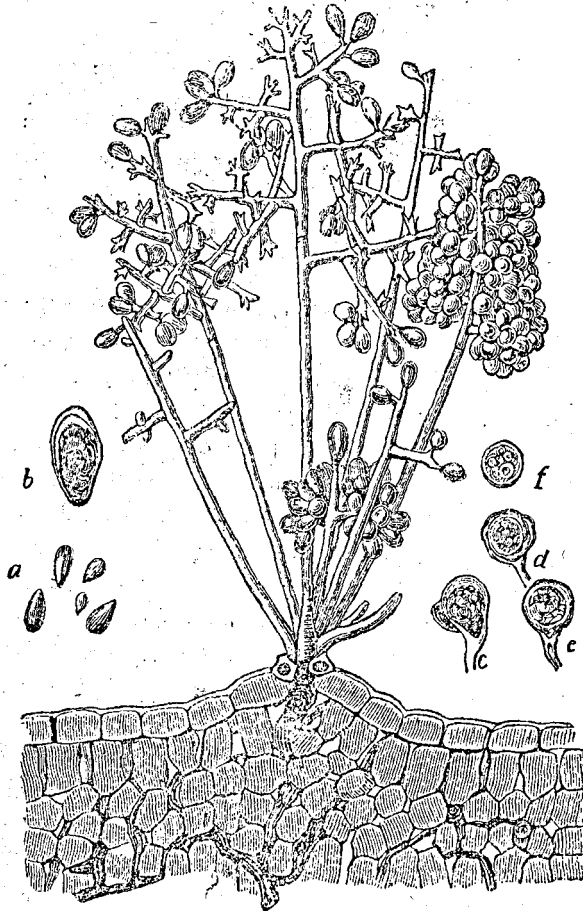
Ha az idő kedvez a peronoszpóra terjedésének: t. i. ha kellő melegség mellett sok az eső — akkor a peronoszpóra igen rövid idő alatt ellepi az összes leveleket, úgy, hogy a szőlőtő kopáron áll nyár derekán, mintha a fagy perzselte volna le.

A légáramlatok átviszik a peronoszporát töről-tőre s egy-két nap alatt az egész hegyoldal szőlői el vannak lepve. Ha a peronoszporás szőlőlevélből éles borotvával kis metszetet készítünk s a görcsővel megvizsgáljuk, látjuk, hogy a levél sejtjei között ott húzódik a gomba s vékony, szintelen szálakat képez, melyeket *miczéliumnak* nevezünk. Ez a miczélium szívja ki a levél sejtjeit s ez által okozza a levél kiszáradását. Az 1. ábrán látható a peronoszporás szőlőlevél egy részlete, a hol a sejtek között elhúzódik a sötétebbre rajzolt fonalas miczélium.

A gomba azután a levél alsó lapján kitor s a szabadba kinyúló ágakat hoz létre (2. ábra), melyek végén parányi gömbölyded sejtek képződnek. Ezen apró sejtek a peronoszpóra szaporodási sejtjei, a *csirasejtek* vagy *konidiumok*, melyek kiképződésük után azonnal leválnak. A levált csirasejt könnyen rákerülhet egy új, egészséges szőlőlevélre egyrészt úgy, hogy a felső peronoszporás levélről lehull valamely alantabb lévő levélre vagy pedig a leggyengébb szellő is felkapja és átviszi a szomszédos tő valamely levelére. Ha a csirasejt egy szőlőlevélre került, azon nyomban kihajt és behatol a szőlő levelébe és azt is megtámadja.

A fehér penész a szőlőlevél alsó felületén tehát nem egyéb, mint a peronoszpóra sűrű ágazata, melyen a szaporodási sejtek s a csirasejtek tömegesen képződnek.

Az 1. ábra kisebb nagyításnál mutatja a penészes szőlőlevél átmetszetét, melynek alsó lapján ott láthatók a penész szálai.

2. ábra. A csirasejtek vagy konidiumok keletkezése.

A csirasejtek csak nyáron át képződnek, azért *nyári szaporodási sejteknek* is nevezhetjük őket.

A mint, egy ilyen csirasejt egy csepp vízbe kerül, feltéve,

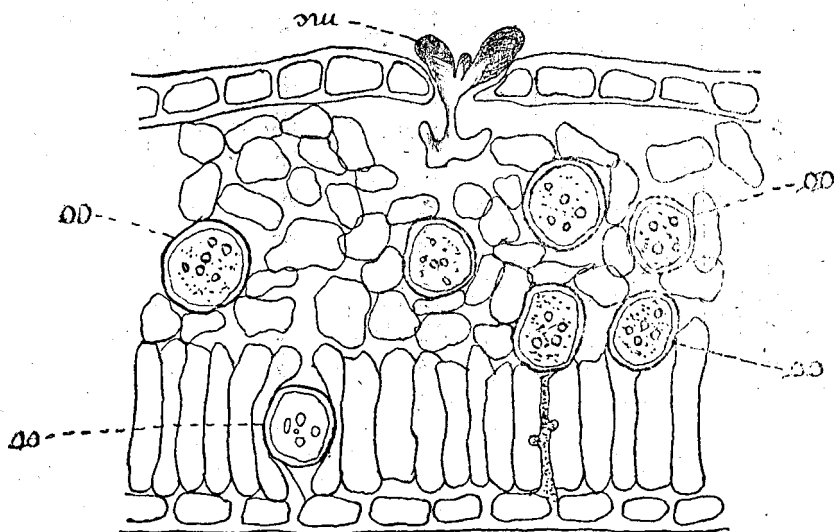
hogy a hőmérsék is elég nagy (25—30° C.), akkor a csirasejt ki-nyílik s belőle több (6—8) még apróbb sejtecske lép ki (2. ábra a); e piczin sejtek tovább mozogni képesek s ezért őket *rajzók*nak hívjuk.

Ezek a rajzók fertőzik be az egészséges leveleket, mert ki-csiráznak és behatolnak a levélbe s ott egy új peronoszpora-gombává megnőnek.

Egy-egy szőlőlevelelen ezer és ezer szaporodási sejt keletkez-hetik s ha az egyik sejt levált, utána nyomban egy új képződik. Ez az oka, hogy a peronoszpóra roppant gyorsan szokott terjedni.

Igy szaporodik a gomba nyáron át. Ebben az alakjában ta-lálható a peronoszpóra június, július és augusztus havában, a me-legebb vidékeken már májusban is, ellenben hűvösebb vidéken később szokott fellépni.

A peronoszpóra nyári szaporodási sejtjei azonban télen át elpusztulnak s ezért a peronoszpóra áttelelés végett vastagabb falu sejtet készít, melyek a telet is kibírják; ezek a *spórák*. A pero-noszpóra spórái ősszel a levelek belsejében, annak szövetei között keletkeznek; gömbalakuak és vastagfaluk. (3. ábra. 00)

3. ábra. Egy szőlőlevél átmetszete, melyben 00-nál spórák képződnek.

E spórák valószínűleg nemcsak a szőlőlevelekben, hanem a szőlő rügyeiben is képződnek és a rügy takarója védi őket.

Tavaszzal azután e spórák kihajtanak és újból létrehozzák a fehér penészt a szőlő levelein. Az ősszel lehullott levél ugyanis tavaszra már elrothad s ezért kiszabadulhat belőle az áttelelt spóra. Ezért czélszerű a szőlőleveleket ősszel összegyűjteni s elégetni, hogy a bennök esetleg telelés végett kiképződött spórákat elpusztítsuk. Miután azonban a telelő spórák a rügyekben is fellépnek, az által is gátolhatjuk a peronoszpóra terjedését, ha korán tavasszal levágjuk és elégetjük a szőlővesszőket. De nagyon valószínű, hogy a peronoszpóra micéliumja is a rügyekben áttelel s így származik át egyik évről a másikra. A peronoszpóra a hozzá hasonló másféle betegségektől abban különbözik, hogy míg a lisztharmat a levelek *felső* lapján lép fel, addig a peronoszpóra csakis az *alsókon*.

A peronoszporához igen hasonló egy másik, bár csekélyebb jelentőségű betegség, t. i. az *erineum* vagy *nemezsbetegség*, melyet egy parányi állat, a szőlő-atka okoz. Az erineum azonban abban különbözik a peronoszporától, hogy habár az erineum is fehér penészhez hasonló foltokat képez a levél alsó lapján, azért a peronoszpóra fehér penészfoltjaitól könnyen megkülönböztethető az által, hogy az erineumnál a levél alsó lapján levő fehér foltoknak megfelelőleg a levél felső lapján púpos kiemelkedések, dudorok képződnek; ilyenek a peronoszporánál sohasem lépnek fel.

A peronoszpóra azonban nemcsak a szőlő leveleit támadja meg, hanem a fiatal hajtásokat is, úgy, hogy azok elszáradnak és lehullanak. Megtámadja továbbá a szőlő rügyeit, virágait, bogyóit és a fürt nyeleit is. Mindezen szerveken mint finom penész lép fel. A megtámadott bogyók ólomszürke színt váltanak és elszáradnak.

A legnagyobb kárt az által okozza a peronoszpóra a szőlőn, hogy a nyár derekán megfosztja a szőlőt leveleitől, melyek a szőlőtő táplálkozó szerveit képezik. Ez által meg van akasztva a szőlőtő fejlődése, az sem növekedni, sem vesszőt hajtani, sem termést érlelni nem képes.

A leveleitől megfosztott szőlőtő a tőkében tartalékba felhalmozott anyagaiból új leveleket kénytelen hajtani s ez által elfogyasztja azokat az anyagokat, melyekből jövő tavasszal leveleket

és virágokat hajtott volna. Ekkor még azok a bimbók is kihajtanak, melyekből jövő tavasszal virágok fejlődtek volna s a szőlő a nyár derekán másodszer virágozik s ennek folytán nagyon elgyengül.

A levelektől megfosztott szőlőtő még a bogyókat sem képes megérlelni, azért a peronoszporás szőlő csak igen savanyu bort ad, mely alig használható. A peronoszporás szőlőn végre a vesszők sem érnek meg télire, a fagy beálltával még éretlenek és elfagynak.

Páter Béla.

A XII-ik tenyészállatvásár Budapesten.

Hogy hazánkban díjazással egybekötött tenyészállatvásárookra szükség van, azt nem kell bizonyítgatnunk, mert hiszen mindannyian tudjuk, hogy megfelelő díjak nélkül nem lehet összehozni egy vásárt kitevő anyagot. Másrészt pedig a tenyészanyag szakszerű megbírálására és általában a tenyészvásárookra felhajtott anyagnak szigorú — a mostaninál is jóval szigorubb — megrostálására felettébb nagy szükségünk van még.

Ez a szükség kiváltképen a nálunk annyira kedvelt és dédelgetett kultur-fajták (piros-tarkák) vételénél és megvásárlásánál mutatkozik. Divatszertűen hullámzik a mai világban minden és a vevő a tenyészállatvásárokon is bukkanhat egy-egy »Tandler«-re, kitől olyan portékát kap, mely minden jellegzetes külső tulajdonságokkal ékeskedik, viszonyítva valamivel olcsóbb is és ez okon lehet káposabb is, csakhogy »talmi!«

Az országos törzskönyvbe bevezetett tenyészetekekről itt nincsen szó, mert hiszen ezeknek tisztaságához kétség nem fér; de ne is férjen! Megjegyzésünk inkább azon anyagra szól, mely az ugynevezett nem sikerült importokból ered, melynél az importör vagy megcsalott vagy megcsalódott; szól továbbá a belföldi tájfajtákra, melyeknek értékelése és tisztaságának megállapítása a bírálat dolga lenne. Ugy tapasztaltuk, hogy ez az anyag tömegebben került a lefolyt vásárra is, miáltal a kevésbé beavatottakra könnyen balul üthet ki a jóhiszeműleg kötött vásár.

Egyébként a XII-ik tenyészállatvásár a felhajtás mennyisége és az anyag minősége tekintetében mögötte maradt elődeinek. Ezen jelenség egészen természetes okát egyrészt abban találják

az eddig megjelent tudósítások, hogy pénzdíjak nem lettek kitűzve, továbbá abban, hogy, a jövő évi ezredéves kiállításra tartják magukat nagyobb és nevezetesebb tenyészteteink. Ezek az okok mindenesetre nagyon is elfogadhatók, és szeretjük hinni, hogy csakis ezek és semmi más ok nem szerepelt a megszokott siker csökkenésénél.

A kiállítás három főcsoportból állt. A szarvasmarhák, juhok és sertések csoportjából.

A szarvasmarhák csoportjában a magyar fajta csak 29 drbbal szerepelt, melyek közül br. Sennyey István tehenei és br. Vécsey József »Kedve« nevű 3 éves bikája érdemel említést.

A piros-tarkák között a simenthaliak domináltak és ha a simenthali marha jövőjére a lefolyt tenyészállatvásáron látottakból lehetne következtetni, úgy azt kellene hinnünk, hogy hazánkban a piros-tarka marha közül ez a fajta fog legnagyobb tért hódítani.

Mi hazánkban, de különösen hazarészünkben, minden talp-alattnyi területet sajnálunk a tarka fajták részére, de ha már meg kell lennie annak, a mi elvégeztetett, úgy szívesen constatáljuk, hogy a jó simenthali marha, gyors fejlődésével, imponáló testi tömegével és jó tejelő képességével, ha ugyan ez a tejelőképeség csakugyan olyan jó, mint a milyennek mondják: — valóban megérdemli az első helyet. Némelyek ugyan azt beszélik — és pedig szakavatott emberek beszélik — hogy a simenthali marha csak egyes tenyészetekben ilyen jó, a hol nagy szakértelemmel és kiváló gondnal láttak utánna és költséget nem tekintve, szerezték be a megfelelő apaállatokat. A hol ez nem történt meg, ott eldurvultak és ezzel együtt nagyban hanyatlott tejhozamuk is, míg más helyeken a mellkas megszükül vagyis a tuberkolózis ütött tanyát, mely állítólag sokkal gyakoribb lenne a simenthali marhánál, mint pl. a pinzgauinál. De akár így, akár úgy legyen is, tény az, hogy a tenyészállatvásáron ezeknek jutott a főhely.

Pinzgaui csupán egy collectio volt kiállítva, mely 24 tehén és üsző, meg egy bikából állott. Ezek az állatok 1893-ban lettek importálva, tehát eredetiek.

Érdekes kis csoport, egyforma jellegzetes sötétvörös színnel, gyenge, kisdud formás testtel, de állítólag jóval több ellenállással

és átörökítő képességgel, mint a keselytől egész barnapirosig váltakozó simenthaliak.

Ezek után következtek a hazai tájfajták, melyek tulajdonképpen, a »bonyhádi« kivételével, csak egyszerű keresztezési produktumok és a tájfajta elnevezésre igényt nem is tarthatnak.

Jól esik, hogy a pirostarkák közül csak két tiszta fajtát látnunk kiemelkedni, melyeknek egyike, ha jól emlékszünk, inkább husállata lesz hazánknak, a másika pedig mint tejelő marha fog meghuzódni, de mint ilyen sokszor le fog majd győzteni az erdélyrészi magyar marha által.

Még egyszer mondjuk, hogy jól esik tudnunk a régi kapkodás csökkenését.

A nyolczvanas évek katalogusában még egész halmaza szerepelt a tarka fajtáknak, de ma már, hála a józan fejlődésnek, eltűntek a kuhlandi, máriahofi, mólthali, sveiczi, Sorthovn stb. nevek, melyek a mondott időben sokszor egy tenyésztből is tömegesen kerültek elő. Jó tehát, hogy eltűntek, mert hiszen az említett két pirostarka fajta a Borzderesekkel – inthali, algauai, – melyeknek nálunk mind a két csoportja meghonosodott, minden cél elérhető.

A kiállított inthaliak és algauiak igen szép és tetszetős állatok, melyek tejelés és fejlődés tekintetében nem igen maradnak a pirostarkák mögött.

A juhok csoportjánál a finom gyapjas merinók mellett sorakoztak a fésűs gyapjasak és az ugynevezett husjuhok. Hazarészünk klimatikus és gazdasági viszonyai a bemutatott fajtákra kedvezőtlenek. Nekünk csak egy juhajtánk van, melynek nálunk hálás szerepe lesz. Ez a czigaja juh, melyről az »Erdélyi Gazda«-ban már sokszor volt és közelebbről is lesz szó.

A sertések csoportja igen gyenge volt. A kitudtetett mangaliczák a mi nyájaink közepes anyagánál is gyengébbek voltak. A keresztezettekről a mi szempontunkból nincs mit mondanunk.

A vásáron aránylag élénk forgalom volt. A felhajtott 339 szarvasmarha közül eladatott 119 drb 31.012 forint értékben. Juh felhajtott 205, eladatott 86 drb 4968 frt értékben. Sertés felhajtott 240, eladatott 37 drb 2000 frt értékben.

Az olyan vásár, melyen ilyen magas árak érhetőek el, minden esetben megérdemli a támogatást.

Hazarészünkbe most két simenthali bika vásároltatott. Egy 18 hónapost Ákoncz Márton vett 450 frtért és egy két évest Kolozsvár városa 500 frtért.

Jakab L.

A gazda adózási bajai.

A gazdaembernek nemcsak a termelési költségekkel, hanem ezen kívül még az adóval, megyei és községi rovatokkal is kell bajlódnia.

Igaz ugyan, hogy neki is, mint minden állampolgárnak, jó hazafinak kell lennie, s így erkölcsi kötelessége az állam, megye, illetve község fentartásának költségeiből reá eső részt szívesen, készséggel hordozni.

És valójában ritkán akad olyan gazda, a ki adóit, ha annak méltányos és igazságos voltáról meggyőződött, tehetségéhez képest fizetni vonakodnék.

Ámde adórendszerünk annyira komplikált, hogy annak lényegével, kiróvási módozataival nagyon kevés gazda ismerős. Hiszen igen sokszor tapasztaljuk, hogy az adók kiróvására, kezelésére, beszedésére szolgáló közegek, tisztviselők maguk sincsenek tisztában teendőikkel, mit leginkább igazol azon felebbezéseknek óriási száma, melyek ily ügyekben a pénzügyi hatóságokhoz beadatnak; s talán még inkább az, hogy ily ügyekben keletkezett másodfoku határozatoknak sérelmes voltával még egy harmadik forumnak -- a pénzügyi bíróságnak -- is ugyancsak akad munkája.

El kell ismernem, hogy jó magam is szerfölött keveset értek azokhoz a szövevényes elvekhez, melyeken adórendszerünk felépítve s a vonatkozó törvények megalkotva vannak; és pedig annál kevésbé, mert ugynevezett tudományos módon és uton ez ügygyel soha nem foglalkoztam. Nem is ez alapon kívánok e tárgyban szólani, hanem mint egy uradalom kezelő tisztviselőjének, volt alkalmam ily ügyekkel gyakorlatilag foglalkozni. Elmélkedéscmet tehát ebből a forrásból meritem, s első sorban

I. az *állami* adókról emlékezem meg, s ezek közül

1-ször a *földadóról*. Ez köztudomásulag a kataszteri hivatalnokok által kipuhatolt átlagos évi tiszta jövedelemnek 25.6%-ában van megállapítva s a községi-, illetve körjegyzőknél levő ugyneve-

zett kataszteri birtokívekben részletesen és érthetően bevezetve. A mi az adó alapjául szolgáló tiszta jövedelem megállapítását illeti, ismeretkörömben úgy tapasztaltam, hogy az helyesen, a valóságot megközelítőleg van megállapítva.

Azonban nem helyeselhetem a kataszteri tisztviselők azon eljárását, hogy ők a telekkönyvi helyrajzi számokat, a mi pedig a földnek a *neve*, nem tartották meg, hanem elkeresztelték őket más helyrajzi számokra, a mire egyáltalában semmi szükség sem volt, a földtulajdonosoknak pedig igen sok kellemetlenséget, ok nélküli munkát, számtalanszor költséget és zavart okoz.

Nekem is volt ezek mindenikéhez szerencsém, például mikor a telekkönyvi kivonatot összehasonlítottam a kataszteri birtokívekkel, s ott egészen más helyrajzi számokat találtam és a jegyző csak nagy kérésemre volt kegyes, egy e célra összeállított, azonban nem hiteles, senkit felelősséggel nem terhelő s betekintés után mondhatom, hogy éppen nem pontos mutatókönyvből megmagyarázni, hogy hát mely telekkönyvi helyrajzi számnak mely kataszteri helyrajzi szám felel meg; hanem aztán a mikor egy telekkönyvi számnak 2—3 kataszteri szám felelt meg, azt már aztán a telekkönyvi térképen senki sem tudta megmutatni, hogy ez utóbbiak hol vannak kirajzolva, mert hát nincsenek is; a kataszteri birtokíveknek megfelelő kataszteri térképet senki megmutatni nem tudott.

De nincs is szükség arra, ha egy helyrajzi szám alatt fekvő földterületnek különböző minőségű részletei vannak, hogy ezek más és más kataszteri számot kapjanak, mert hát lehet azt mondani, pl. hogy a 79. hrsz. 5 hold területű szántóföldből 1 hold I-ső, 2 hold II-od és 2 hold III-ad osztályu. Erre tehát jó lenne a következő kataszteri tiszta jövedelmet meghatározó munkálatoknál figyelemmel lenni s határozottan utasítani a kataszteri közegeket a telekkönyvi helyrajzi számok pontos megtartására. Láttam igen sok oly esetet is, a hol a birtokváltások nem lettek a kataszteri birtokívekben keresztülvézetve, pl. X eladott Y-nak egy földet s erről a telekkönyvi hatóság értesítette ugyan a községi előjáróságot, de az elhanyagolta e változást az X és Y birtokívébe bevezetni s így ő az adót továbbra is fizette, noha az már Y-t terhelte. Jó lenne tehát, ha ezt is a kataszteri hivatal évenként legalább egyszer minden községben pontosan megvizsgálatná szakértő kö-

zegével. A közönség pedig saját érdekében cselekszik, ha birtokában ily változások fordulnak elő, hogy azoknak keresztülviteléről saját maga győződik meg.

A földadón kívül ennek még 30%-a általános jövedelmi pótdó címén nehezedik a gazdákra.

Tehát mint látjuk, sőt érezzük is, a földbirtok igen magas adóval van megterhelve.

2-or. Van a gazdáknak dolga a házosztály-adóval, mely a szobák száma szerint szokott kiróvatni erre a célra szolgáló nyomtatványon, mely nagyon világos, bárki által könnyen megérthető, s félreértésre ritkán ad alkalmat. A házosztályadónak 40% általános jövedelmi pótdóképen szedetik be, vele egyidejűleg. A mi pedig ez adónem magasságát illeti, az nagyinak nem mondható.

3. Gyakran akad dolga a gazdának a házbéradóval is, mely bérbeadott házakra vettetik ki, sőt ezernél több lakossal bíró városokban minden házra. Ez adó úgy állapittatik meg, hogy a) falu helyen a nyers házbérből fentartási költségekre levonatik 30% s a fenmaradó rész tiszta jövedelemnek tekintetik és mint ilyen 16% adóval róvatik meg.

b) 10 ezernél több lakossal bíró városokban pedig a nyers házbérből fentartási költségekre 25% vonatik le, a mi után fenmaradó rész tiszta jövedelemnek tekintetik s erre 20% adó vette-tik ki, a mihez általános jövedelmi pótdóul 30% még hozzá-szá-mittatik.

Ugy a házosztály-, mint a házbéradó ugynevezett kivetési lajstromokban állapittatik meg s iratik össze 3 évenként. E lajstromok a törvény értelmében közszemlére tétetnek ki, azért, hogy azokat mindenki megtekinthesse, az által meggyőződést szerezhes-sen magának a kivetés helyes vagy helytelen voltáról; joga lévén záros határidő alatt a sérelmesnek vélt tételek ellen felebbezéssel élni, melyre nem kell bélyeget tennie.

Városokban, pl. Kolozsvárt a lajstromoknak közszemlére tör-tént kitételét falragaszokkal adják tudtára a közönségnek, a mi jó eljárási módozat.

Falu helyeken azonban ezt nem követik, hanem szokás sze-rint a körjegyző asztalára vagy a bíró tulipánosládájába helyezik el, s nyugodt lélekkel reávezetik a közzétételt igazoló záradékot.

Ez már helytelen eljárás s nézetem szerint falukon is legjobb lenne falragaszokkal tudatni a közönséget. E falragaszokat nyomtathatná a vármegye hatósága összes helységre számára, hogy így olcsóbbá kerüljön.

4. Sok gazdának van malma, vásárjoga, halászati vagy vadászati joga stb., melyek tőkekamat és járadékadóval rovatnak meg, ha haszonbérben és III. oszt. kereseti adóval házilag kezeltetnek. Mindkét esetben 10%-ot tesz az ki, a melynek 35%-a még ált. jöv. pótdadól hozzászámíttatik. E járadékadók kivetésénél igen sok helytelen eljárást láttam, tehát nagyon ügyelnie kell a gazdának arra, hogy mikor ez adónem kivetésére vonatkozó lajstromok évenként közszemlére kitétetnek, azokat megvizsgálja és sérelmes voltuk iránt, ha olyannak találná, 15 nap alatt a pénzügyigazgatósághoz bélyegtelen kifogását adja be.

Az ily lajstromok közszemlére kitételét is falragaszokkal kellene közhírré tenni, mert a követni szokott helytelen eljárás mellett nem tudhatják meg az érdekeltek másképp, csakis véletlen szerencséből.

A járadékadó kirovása nagyon sokszor a bevallási ivbe irt nyers haszonbér összegére történik, pedig abból a jog hasznosítására szolgáló kiadásokat le kell vonni, pl. ha egy vízimalomért a mellette levő 5 hold földdel együtt fizetnek évi 1000 frt haszonbért, ez összegből levonandó a földre eső rész, a jelen esetben à 8 frt=40 frt, a gátra fordított költség a jelen esetben csak az erdőből kiadott vessző értéke, pl. 130 frt, mert a munkát a haszonbérelő saját költségén teljesítette, továbbá pl. 30 frt egy beszerzett kő árában, így összesen 200 frt, tehát 800 frt az, a mire a 10% adó jogosan kiróható. A kolozsvári pénzügyigazgatóságnál a malom- s más ily jogok hasznosítására fordított kiadások részletezésének kikérülése végett, az a szokás, hogy a haszonbér összegéből 20%-ot levonnak s mondhatom, hogy a számadásokból kiszedett adatok 10 évi átlaga ezt nagyon megközelítette.

A házi kezelés alatt lévő malmok és más jogok bevételeiről és kiadásairól pontos számadás vezethető s így azok tiszta jövedelme pontosan megállapítható. Az ily kezelés alatti jogok, mint említém, III. oszt. kereseti adóval rovatnak meg egy erre kiküldött

bizottság által, mely elébe az érdekeltek írásban szoktak meghivatni. Ennek sérelmes határozatai ellen is van telebbezésnek helye.

A többi állami adónemekkel, mint fegyver-, vadászat-, személyes kereseti adó stb., most nem foglalkozom, részint a hely szűke miatt, részint azért, mert azok kirovásánál a gazdák érdekét joggalalanul érintő esetekkel nem találkoztam.

Hanem áttérek a II-ik csoportra, a megyei adókra.

Ilyenek:

1. A különböző megyei alapokra fizetendő összegek, melyek együttvéve pl. Kolozsmegyében 5%-ot tesznek ki. Ez adót a körjegyzők szokták kiróni az adózók által a múlt évben fizetett állami egyenes adók alapul vételével, tehát az általános jövedelmi pótdórra nem szabad ilyet kiróni.

A kirovási lajstromot a szolgabírók láttamozni szokták és pedig sokszor a legnagyobb felületességgel, a nélkül, hogy annak helyes vagy helytelen voltáról meggyőződést szereznének. Okosan cselekszik tehát mindenki, ha fizetés előtt a saját kirovási tételét az előző évi állami adói alapján megvizsgálja s utánszámítja. A megye részéről hibának tartom, hogy a beszédési főkönyvnek nincs kezdőlegesen hátralék rovatja, mi által gyakran előfordul, hogy a múlt évben hátralékban maradt tartozások nem fizettetnek meg soha, vagy ha igen, azok elkönyvelése a folyó évi kezelésben zavart okoz.

2. Az utadó, a mi Kolozsmegyében jelenleg az egyenes állami adók 10%-ban van megállapítva, kirovási és beszédési könyvei érthetően, jól vannak kiállítva, úgy, hogy azok helyes voltáról könnyen meggyőződést szerezhet magának mindenki.

III-ik főcsoportja a gazdákat leginkább érdeklő adóknak a községi rovatatok.

Ezeknek megállapítása a községi képviselő testület által összeállított költségvetés alapján, az egyenes állami adók bizonyos százalékában történik.

A jegyző által elkészített kivetési főkönyvet a szolgabírók a megyei rovatatokéhoz hasonló felületességgel láttamozni, sőt arra is tudok esetet, hogy egyáltalában nem is látta a szolgabíró a kivetési főkönyvet. Helyesen cselekszik tehát mindenki, ha fizetés előtt a múlt évi adója és a költségvetésben meg-

állapított % alapján meggyőződést szerez magának a kivetés helyességéről.

Ennek elmozdítása céljából szükségesnek tartom, hogy a kivetési főkönyv első lapján jó nagy betűkkel felirassék a %, a mit eddig gyakorolva nem láttam.

Néhány szóval még a falu helyeken eszközölni szokott adókezelésről kívánok megemlékezni.

Erre hivatott a községi pénztárnok, a ki rendesen írni is alig tud, sőt néhol még nem is tud, s így teendőinek nagy részét végzi a jegyző; ez pedig nem felelős a pénzkezelésért, úgy annyira, hogy pl. a hol a körjegyzőhöz befizetett összegek elvesznek, a mi, mint gazdátársaim is tudják, sajnos! nem ritka eset, ismételten meg kell azokat a gazdának fizetni.

Azt pedig, hogy a körjegyzők nagy vonzalmat éreznek az efféle pénzek iránt, tisztelet a kivételeknek, a csodálatraméltó lanyha fegyelemben és a még lanyhább ellenőrzésben keresendő, pl. tudok egy községet, a hol a pénztárnok 4 hónapig beszédési napló nélkül kezelte a megyei rovatait, sőt a bevételeket egyáltalában sehová sem írta be; ugyanottan az 1893-ik évi pénzszámadás még most sincs készen, de azért az előljáróság — vigan uralkodik tovább.

Ilyen és hasonló esetek kikerülése céljából célszerűnek tartom,

1. hogy a községi pénztárnoknak tisztességes fizetése legyen, mert pl. az 1200 lakósu Kajántó községben a pénztárnok évi 40 frt fizetését nevetségesen csekélynek tartom, sokkal méltányosabb és jobb a régi rendszer, a mikor minden adóforint után kapott az adószedő 2 krt, s egy forintnál kevesebb összeg után 1 krt;

2. hogy a pénztárnok a kezelése alatti pénz forgalmának nagysága szerint 200—500 frt biztosítékot tegyen;

3. élethossziglan választassék;

4. a jegyző a pénztárnoknak ellenőrije legyen s a pénztár egyik kulcsa nála álljon;

5. hogy a szolgabíró legalább 3 havonként a pénztárkezelést felelősség terhe alatt megvizsgálja s ennek megtörténtét a könyvekbe írja reá;

6. a szolgabírónak pedig minden ily vizsgálatért, tekintettel arra, hogy egy nap több községet is bejárhat, 2 frt díjat állapítának meg.

Nagy Dezső.

Vegyes közlemények.

Meghívás közgyűlésbe.

Az erdélyi gazdasági egyesület állatkiállítási és állattenyésztési szakosztálya alapszabályszerű évi **rendes közgyűlését** Kolozsvárt *1895. évi április hó 29-én (hétfőn) délelőtt 10 órakor* fogja, az egyesület hivatalos helyiségében (Belközép-utca 11. sz., emelet) megtartani, melybe ezen szakosztály t. részjegy-tulajdonosai tisztelettel meghívottnak.

A közgyűlés tárgyai:

1. Jelentés a lefolyt évi működésről.
2. Jelentés a vagyon állapotáról, a zárszámadás beterjesztése.
3. A folyó évre szóló költségvetés megállapítása.
4. Netáni indítványok tárgyalása.
5. Az elnökség és a végrehajtó-bizottság leköszönése.
6. Egy elnök, egy alelnök és 24 végrehajtó-bizottsági tag megválasztása.

Kelt az erdélyi gazdasági egyesület állatkiállítási és állattenyésztési szakosztálya végrehajtó-bizottságának Kolozsvárt, 1895. évi április hó 10-én tartott üléséből.

Gróf Bánffy György,
szakoszt. elnök.

Sz. Szakáts Péter,
egyl. titkár.

Az erdélyi gazdasági egyesület igazgató választmánya f. évi április hó 4-én egyeleti elnök Szabó József elnöklété alatt gyűlést tartott, melyen jelen voltak: báró Bánffy Ernő, báró Jósika Gábor alelnökök, Reich Albert, Végh Bertalan, Veres Ferencz, Demeter Károly, Eöry Tivadar, Jakab László, dr. Szentkirályi Ákos, dr. Szentkirályi Kálmán, Sz. Szakáts Péter egyeleti titkár.

A múlt ülésnek felolvasott jegyzőkönyve tudomásul vétetvén, folyó ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére felkértettek Végh Bertalan, Reich Albert, dr. Szentkirályi Ákos.

A felolvasott pénztárnoki jelentés szerint az egylet márczius havi összes bevétele 2863 frt 13 krt, összes kiadása 297 frt 74 krt tett és így átvitetett ápril hóra 2565 frt 39 kr., a mi tudomásul vétetett.

Titkár bejelenti, hogy a mult ülés óta az egylet tagjai sorába lépni kívánnak, és pedig *az alapítók közé*: báró Bánffy Kázmér, gróf Teleky Mihály, Szentkirályi Gyula, Szöcs Károly, Barcsay Tamás, Béli László 100 - 100 forint alapítvánnyal; *az évdijsok közé*: Magyar Károly, báró Szentkereszty Zsigmond, Neuchlosz Fülöp és Tulogdi Samu, mint régi tag újabb 6 évre kötvényt újított; a kik a tagok sorában mindnyájan melegen üdvözöltetnek.

A számvizsgáló bizottságnak a mult évi zárszámadások vizsgálati eredményéről szóló fölolvasott jelentése örvendetesen tudomásul vétetett s a közgyűlés elé terjesztése határozottatott.

Titkár betervesztvén az egylet mult évi működéséről szóló jelentését, annak az igazgató választmány nevében a közgyűlés elé terjesztése határozottatott.

Bizottságunk az iránti javaslata, hogy az ezredéves kiállításon a gazdasági egyletek collectiv kiállításában *az egyesületi élet monografájának* megírásával, *a gyümölcs- és szőlőtermelés* című csoportban, valamint az *irodalmi kiadványok* csoportjában részt vegyen, elfogadtatott.

Földmiv. ministernek az iránti leirata, hogy a rézoldatba áztatott raffia háncs a szőlőoltványok kötésére alkalmatlan, tudomásul vétetett és a leirat közlése határozottatott.

Ugyanazon ministernek a Cheque és Clearing forgalom fölkarolása ügyében kelt leiratára határozatba ment, hogy az egylet tagdíjainak beszédése jövőre ez uton történjék.

Küküllővármegye közönségének az erdélyi részben termelt heremagnak a tőzsdén való jegyzése ügyében intézett megkeresésére elhatározottatott, hogy ezen ügy érdekében tett felirata pártoló fölirattal támogatatik.

Bizottságnak a jövődöbeli titkár szolgálati szabályzatának módosítását illető javaslata, a mely alapszabály-módosítást is von maga után, elfogadtatván, a közgyűlés elé terjesztése határozottatott.

Végül Jakab László tagtársnak a marháknak vasuti szállítása ügyében tett indítványa elfogadtatott, melylyel a tárgysorozat ki-merítettvén, elnök az ülést bezárta.

— **Földmivelésügyi m. kir. minister** 12.808. — VI/1. számú leirata: »Egyik közérdekű amerikai szőlőtelepen a múlt évben a szőlőoltványok kötözéséhez 2%-os rézgálicz-oldatban áztatott raffiát használtak. Az ily módon páczolt raffiával kötözött oltványokról azonban a páczolt raffia, mely rothadásnak nem indult, a kellő időben nem válván le, a callus-képződést, és ezzel együtt az oltványok teljes összeforradását is megakadályozta s az eredmény igazolta azt, hogy az oltványok kötözéséhez ily raffia használata nem ajánlatos. Felhivom az egyesületet, hogy az érdekeltséget erre figyelmeztesse. Budapest, 1895 márczius 5-én. A minister megbízásából: *Dékány, s. k.*«

— **Tapasztalatok a gyakorlatból.** 1. *Borjuk tetvesedésének ellenszere.* Mai nap már a legtöbb gazdaságban van permetező gép, ennek kíséretében kezdjük használni a Magyar dohánykereskedelmi részvénytársaságnál Budapesten 1 kilós dobozokban 1 frtért kapható sűrített dohánylevet Thonaton név alatt. Kitünő ellenszere ez minden puhatestű rovarnak, pl. a lema melanopus, a borsó, repce, répamag és rózsa tetveinek stb. Utóbbi növényeken élősködő rovarok névrokonai borjaimon is kezdvén jelentkezni, a tél folyamán 1 dobozt 30 liter vízben feloldottam a Thonatonból és 50—60 borjut egyszeri mosás után sikerült kellemetlen vendégeiktől megmentenem.

Gróf Teleky Arvéd.

— **Lencsetisztítás árpától vagy zabtól.** Fenti művelet végzésére különböző gyárosok vagy nem tudtak biztos módot ajánlani vagy olyan költséges gépeket kínáltak, hogy csekély magkészleteim nem érték fel azok értékét. Hosszabb próbálgatás után következő olcsó megoldást találtam: Közöséges vasállványu Mayer-rendszerű trieur felső záró szitája helyére olyat csináltatok, melynek 5 $\frac{1}{2}$ millimeter átmérőjű köralaku nyílásai vannak. Ezen végig járatom az árpával vagy zabbal vegyes lencsét és fenti kalászosok magvai az utolsóig áthullanak, minden valamire való lencse pedig fent marad és ugy hull le a lemez végén. Ha a lencse nagyon korán vágatott, akkor több apró szem is áthull s akkor még egy 4 milliméteres környílású lemezre is szükség van; ezen a vékony árpa és zabszemek hullanak át, a lemez rezgő, perczező mozgása folytán hegygyel bujván át a lyukakon, a lemezen fentmaradnak a még használható II-od osztályu lencseszemek, vegyesen a vastagabb árpa,

zab- és esetleg vadborsó-szemekkel; utóbbi háromféle mag leg-egyszerűbb módon eltávolodik, ha a lemezt újból megcseréljük és egy $2\frac{3}{4}$ milliméter széles és 30 milliméter hosszú nyílásokkal bíró 3-ik lemezt teszünk a trieurbe. Most már a II-od osztályu lencse fog áthullani és a kivetendő magvak peregnék le a lemezről. Miután trieur már majdnem minden helyen van, egy leírt lemez pedig alig kerül 1—1 $\frac{1}{2}$ frtba, bárki alkalmazhatja ezen módot.

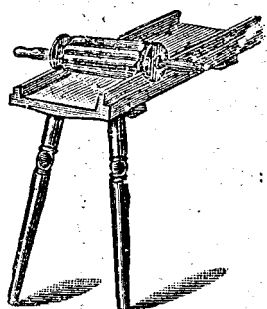
Gróf Teleky Arvéd.

— **Hordóizü és penészes bor megjavítása.** Ajánlanak de-ritést, lehúzásokat, levegőzést, kénezést stb., mind nem használ; van azonban egy szer, mely mindenütt kapható és mely, mint a mikro-organismusok nagy ellensége, kellő mennyiségben alkalmazva, itt is megteszi a kellő hatást, s ez a faszén. A faszén apróra törve és dohos gabona közé elegyítve, elveszi annak kellemetlen szagát. Faszénnel tisztítják lassu szűrés útján most is a közmás olajokat tartalmazó szeszet. Faszénnel ugyanily módon meg lehet fosztani kellemetlen mellékizétől a penészes-, sőt még a hordóizü bort is lassu és többszöri átszűrés után. Ha a penész csak rövid keletü, akkor elegendő a hordó tartalmának 2—3 suly %-nak megfelelő faszénet az akonán át vetni a hordóba és a csapon, rukán keresztül leszűrni néhány nap mulva a bort. Ha az íz régi keletü és erős, a szenet zsákba kell tenni és egy szűrni át rajta a bort.

Gróf Teleky Arvéd.

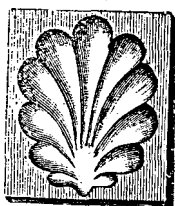
— **A vaj gyurása.** A mikor a köpülből kivesszük a vajat, sok iró van még benne. Azért gyurjuk a vajat, hogy az irót eltávolítsuk. A köpülést elvégezve, az összegyült vajról leeresztjük az irót a köpülő csapján és azután tiszta vizet öntünk a köpülőbe és néhányszor megforgatjuk benne a vajat; ezzel az iró egy része ki-mosatik, s ha a mosást ismételjük mindaddig, míg a víz tiszta marad: az ezután következő gyurással kevesebbet kell eltávolítani. Gyurásra valamely edénybe — teknőbe — teszszük a vajat és kissé megdölteve tartva az edényt, szétnyomjuk, ismét csomóba gyújtjuk és megint szétnyomjuk, miközben az iró kicsurog belőle és az edény aljában összegyül. Legkényelmesebb kézzel gyurni a vajat. Ha azonban mindenkép kifogásolhatlan vajat akarunk, nem szabad kézzel gyurni. Más célra nem használt fakanállal, vagy kemény fából készült kis lapátokkal gyurják a vajat, a hol a minőségre nagyon

ügyelnek. Kisebb tejegzaságoknak ajánlom azt a kis *vajgyuró*

1. sz. ábra.

deszkát, melynek képét az 1. számú rajz mutatja. Olcsó eszköz; * bármelyik ügyes asztalos megkészítheti. A deszka egyik vége két lábbon nyugszik; másik végét székre, asztalra vagy máshová támasztjuk valamiféle edénybe akként, hogy a deszka kissé lejtősen feküdjék s az író az edénybe csuroghasson. Két szélén párkánya van a deszkának s a két párkányon mozgatatik fel-alá a fogantyúkkal ellátott rováttos *gyuróhenger*. A gyuráskor a vajat a deszkára teszszük egy csomóba; a hengerrel néhányszor végig megyünk rajta; ezután ismét egy csomóba gyűjtjük a vajat kis falapát segélyével; újból gyurjuk s ismét összegyűjtjük mindaddig, a míg író van a vajban. Ha egy kés lapját a vajra nyomva, végig huzzuk s nyomán vízcseppek nem mutatkoznak, a gyurás jól sikerült és bevégezhető. Ezután igyekezzünk a vajat csinosan formázni, mert így izletesebb lévén az alakja, kelendőbb is lesz; nem, mint ha csak kézzel alakítjuk formátlan darabokká. E célra a fából készült s különféle mintájú metszésekkel czifrázott faformák — pl.

2. sz. ábra.

3. sz. ábra.

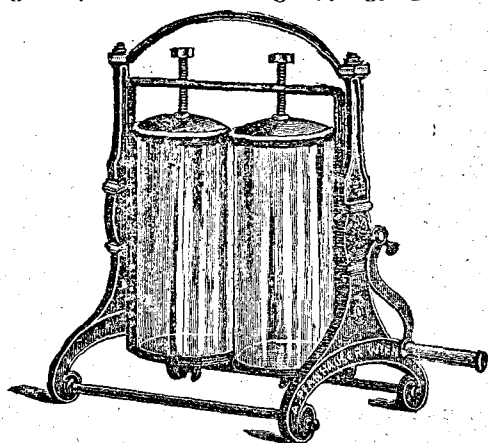
az ide igtatott két rajzon láthatók** — a legczélszerűebbek. Bizonyos fogással kell élni, hogy jól lehessen velük a vajat formálni. Használat előtt ugyanis forró vízbe áztatjuk, azután hideg vízben kiöblítjük a formát, különben mindig bele fog ragadni a vaj. Ugy

* Pfanhauser A. czégnél — Wien, Strozsigasse 41. — 6 frt egy ilyen kis vajgyuró deszka ára.

** Szintén Pfanhauser A. czégnél rendelhetők meg. Áruk, nagyság szerint, különböző.

a gyuródeszka, valamint a formák és valamennyi, a vajjal érintkező fatárgy idővel zsirfoltokat kap, a mikor is reá fog tapadni a vaj. A foltok eltávolítására legjobb forró *szodaluggal* mosni, a lugban állani hagyni az illető eszközöket; ezután tiszta forró vízzel el kell távolítani a fába rágódott lugot és végre tiszta hideg vízzel jól le kell öblögetni az illető tárgyakat. sz. á.

— Egy jó **köpülő rajzát** mutatjuk be az alábbi ábrával. A vasállványban szintén vasból készült keret van két tengelylyel és ezekkel matolla módjára forgatható a forgató segélyével; a keretbe pedig két üvegedény erősíthető meg egy-egy gombos csavarral, ez

a csavar egyuttal az üvegedény fedelét is beszorítja és a fedél karimáján levő gummi gyűrűvel elzárja a tejfelt. Háztartások, kisebb tejgazdaságok jól használhatják ezt a köpülőt; tartósan van készítve és könnyen tisztán tartható, a mi minden köpülőnél nagy előny; az üvegedények törékenyek ugyan, de ha csak kissé ügye-lünk, nem lesz bajunk s ha eltörnek, bádogból készíthetünk másikat, feltéve, hogy nem akarunk mást rendelni. *A. Pfanhauser* (Wien. VIII. Strozzigasse 41.) árusítja ezeket a köpülőket és egy darab ára 20 frt; kaphatók kisebbek is, egy üvegedénynyel 15 frtért.

— sz. á.

— **200 frt nyersjövedelem egy holdon.** A »Köztelek« 19-dik számában e czímen érdekes cikk jelent meg a czikoria termelésére vonatkozólag. A czikoriatermelés előnyeit a következőkben foglalja össze: A czikoria még az oly mélyen fekvő

talajokban is megterem, a hol a buzának a rozsdá árt, az árpa pedig megdől. A cikoria kiszedésénél 50 cm. mélyen felforgatjuk a talajt. Állat- és növényellenségei nincsenek. Ha kikelt, a termés biztosítva van. A cikoriának gyökere, mely 50—60 cm. hosszú, értékesíthető. Az összes művelési költségek között a gyökér kiszédése kerül a legtöbbe, 25—30 frt holdankint. Magyar holdanként megterem 100—120 q. Ára, melyben értékesíthető, 1'30—1'60 kr., az idén 1 frt 40 kr. volt mm.-ként. Brutto jövedelem kat. holdanként 190 frt volt az utóbbi évben. Termelési költség holdanként 75 frt. Így kiváló nagy haszon marad a cikoria-termelés mellett.

— **Egy új szer a peronospora ellen.** A »Wiener Landwirtschaftliche Zeitung«-ban olvassuk, hogy Jossé Leon tanár és Crouzel F. egy új szert ajánlanak a peronospora ellen, mely számos kísérlet után jobbnak bizonyult, mint a bordeauxi keverék és az Eau céleste. A készítése ezen új szernek nagyon könnyű és bárki előállíthatja. 20 kl. tölgy- vagy 10 kl. fenyőhéjat durván elaprózunk, 50 liter vízben egy óra hosszáig főzzük, mialatt az elpárolgó vizet rendre-rendre visszapótoljuk. Ezen főzethez hozzáadunk 1 klgr. megtört vagy 2—3 liter vízben feloldott rézgáliczot. A főelőnye, hogy a leszüretelt szőlőből a borba nem kerül rézgálicz, mert ezen csersavas rézgálicz a borban lecsapodik.

Szerkesztői üzenetek.

B. M. M.-Ludas, A szárított moslék című cikket Szüllő Árpád, a malomipar részv.-társ. igazgatója írta. — **L. F. N.**-Várad. Alagesövek beszerzése tárgyában tessék directe Dicsőffy Béla kulturmérnökhöz, Kolozsvár fordulni, ki az „Alagesövyártás Bethlenben“ cz. cikket is írta. — **Többeknek.** Lencse vetőmaggal nem szolgálhatok. Francia kék mák kapható Ig. Vincenti Maxnál Diód, u. p. Tövis. 100 klgr. 20 frt.

Kiadó-tulajdonos:

Az „Erdélyi Gazdasági Egylet.“

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Titkári jelentés

az Erdélyi Gazdasági Egylet 1894. évi működéséről.

Tisztelt közgyűlés!

Ismét elérkezett az ideje annak, hogy egy évi sáfárkodásunkról a t. közgyűlésnek jelentést tegyünk. Midőn ennek eleget tenni kívánunk, szabadjon előljáróban gazdasági életünk főbb mozzanatairól megemlékeznünk.

Közgazdasági életünk az a keret, a melytől egyes vidékek és egyesek gazdasági boldogulása függ, ez szabja meg egyesek irányát, utat jelöl ki és foly be, hogy egyesek munkája törekvése siker által jutalmaztassék vagy balsiker legyen az eredmény. Így első sorban közgazdaságunknak főbb mozzanatai érdekelhetnek leginkább és a lefolyt év közgazdasági képe sokban mezőgazdaságunkról is hű tükröt mutat.

Ez ideig mezőgazdáinkat a passivitas jellemezte a közgazdasági életben. Saját bajait sem igyekezett orvosolni. Nem csak neveznek agricultur államnak, de hazánk legtekintélyesebb, legfüggetlenebb polgárainak nagy része a birtokos osztályból kerül ki, a lakosság tulnyomó része földmiveléssel foglalkozik, a nemzeti jóvedelem legnagyobb részét a mezőgazdaság terményei szolgáltatják, az államháztartás fenntartásához legtöbbször a mezőgazdasági ág járul, és mégis a legkevesebb tekintet volt közgazdasági politikánkban a mezőgazdaságra, legkevesebbet folytak be erre maguk a gazdák.

A helyzet a múlt évben megváltozott, gazdáink az eddigi passivitásból kiléptek és sürgették jogos kívánságaik megvalósítását. A törvényhozás, a kormány figyelme a mezőgazdaság felé for-

dult, mely megillető helyet kér a közgazdasági politika irányításában. És vajjon ez az egyszerre felébredés örvendetes jelenség-e? A passivitásból való kilépése a gazdáknak s az egész ország figyelmének a mezőgazdaságra irányulása más körülmények között a legörvendetesebb jelenség volna, de ily egyszerre való átalakulás fenyegető veszélyt, vagy már meglevő bajt mutat.

A fenyegető veszély a küszöbön álló gazdasági válság, a meglevő baj a gazdák nehéz helyzete. A jelenség oka kevés szóban kifejezhető: drágán termel és olcsón kénytelen eladni. Ezen mondot állapot ragadta ki a gazdát passiv helyzetéből és kényszerítette aktív részt venni bajai orvoslása körül. Ez hívta fel az ország figyelmét és úgy a törvényhozást, mint a kormányt arra indította, hogy komolyan foglalkozzanak a mezőgazdaság ügyével. Hogy miként fogják orvosolni ezen súlyos bajokat, a jövő kérdése. De a közel jövőé, mert sok fontolgatásra nincs idő, gyorsan és mélyrehatóan kell cselekedni.

Az agrár mozgalmak oly jelensége az elmúlt éveknek, mely fordulópontot jelent mezőgazdaságunk történetében. Sokak előtt ijesztő rémkép az agrarizmus. Ha az agrarizmus önző osztály érdekét jelentene, ha az az osztály, mely eddig mindig csak áldozott, követelőleg lépne fel, ha súlyos helyzete közepette mások érdeke ellenében is jogait követelné, akkor sem csodálkozhatnánk. A lét kérdése mezőgazdaságunkat kimentené tulkövetelései ellen is. És ha a szó rosszabb értelmében létezne nálunk agrár törekvés, nem tartanók üdvösnek; de következetesnek. Oly természetes volna, hogy egy országban, mely mezőgazdasági állam, melyet a mezőgazdaság tartott fenn és tart fenn, mindent a mezőgazdaság szempontjából tekintsünk. Azonban nálunk ily törekvés nincsen. Mit jelent nálunk az agrár mozgalom? Csak azt, hogy a mezőgazdaság jogos kívánságai is méltányoltassanak és fenyegető válságából kivezető, segítő kéz nyujtassék feléje, mit önerejéből a gazdatársadalom megtenni nem tud, segítse benne a törvényhozás, a kormány. Ez nem követelés, ez oly jog, melyet minden osztály megkívánhat és meg kell kívánnia.

Áttérve a mezőgazdaságunk érdekében kifejtett politikai intézkedésekre, sok oly jelenség van, mely örömmel tölthet el. Ilyen

alkotás, bár a megelőző 1893. év hozta létre, de a múlt évben lépett életbe a XXIII., a mesterséges borok készítésének és azok forgalomba hozásának tilalmazásáról szóló t.-czikk.

Legfontosabb törvényhozási működése volt a lefolyt évnek a *mezőgazdaságról* és *mezőrendőrségről* szóló törvény megalkotása és életbe léptetése. Mely oly sok üdvös intézkedést foglal magában, hogy, ha azok kellő végrehajtásáról intézkedve lesz, ha a gazdaközönség maga ellenőrzi, hogy azon intézkedések végrehaj tassanak és ha azt a szerepet és hatáskört a gazdaközönség telj esíti, melyet ezen törvény számára biztosít, jótékony hatását pár év alatt szemmel láthatóan fogjuk tapasztalni.

Nem zárkozható el azonban annak kijelentésétől sem, hogy ezen rég óhajtott törvény sok olyan elméleti intézkedést tartalmaz, a melyek a gyakorlatban épen nem, vagy csak igen nehezen lesznek kivihetők; miért ez már is javításra vár.

Örömmel említhetjük fel, hogy földmivelésügyi kormányunk idei költségvetésében 604,682 frt kiadással többet irányzott elő a mezőgazdaság emelésének érdekében, mint a mennyi előbb volt.

És itt kell megemlékeznünk azon nevezetes programról, mely földmivelésügyi kormányunk által nem jelszóként csupán, de mint létkérdés állítottatott fel. Az intenzivitás gazdaságunk minden ágában. Az nem pusztán jelszó, azt is tudjuk, hogy nem egy év alatt megvalósítható gazdasági átalakulás. De a világversenyben egyedüli mentőeszköz, az olcsón termelő extenzív országokkal szemben. Csak ez képes a versenyben való elbukástól megmenteni és terményeinknek világpiacot biztosítani.

Azt is tudjuk, hogy az intenzivitáshoz sok szakértelem és első ízben pénz-, sok tőkebefektetés kell. De a honnan elhangzott a jelszó, ott is jól tudják és igyekezni fognak a gazdaközönség részére olcsó hitelt is teremteni. Erről tesz tanubizonyoságot azon intézkedés is, mely az *agrárbank* létesítésére már eddig tétetett. Reméljük, hogy nemsokára mint meglevőt üdvözölhetjük.

Sajnos, azonban történtek oly intézkedések is, melyek nem a mezőgazdaság érdekében történtek, hanem egyenesen ennek ro sára, más érdekek előmozdításáért. Ilyen az orosz vámszerződés, mely ellen tiltó szavát egész gazdaközönségünk felemelte. Ezen szerződés újabb sérelmeket halmoz mezőgazdaságunkra Ausztria

ipara érdekében. Ausztria ipara érdekében uralkodik ezen protekcionista és prohibítív rendszer egész közgazdasági politikánkban s idézte elő nagy részben azt a válságot, melyben a magyar mezőgazdaság sinlődik. Az a szabad kereskedelmi szellem, a mely önző céljainak megvalósítására eszközeiben egyáltalán nem váltogató, eredményezi azokat az óriási közgazdasági hibákat, a melyek a nemzet életfentartó elemének: a mezőgazdaságnak romlását vonják maguk után.

A legnagyobb *falsum* az, hogy a gabonaárak alakulására az európai termelés befolyással nincs, mert az csak a tengeren tuli nyerstermelő államok óriási fölöslegeitől függ. Éppen Oroszországra nézve semmikép sem állhat meg e tétel, mert tudjuk, hogy Oroszország óriási gabonafölöslegekkel rendelkezik már ma is, melyek részére keresi magának a biztos piacot. De tudjuk azt is, hogy Oroszország gabonatermelő képessége ma még nincs kimerítve; óriási műveletlen területek csak az ekét várják, hogy a legszebb aranykalászt rengebbe rajtuk a szellő. Ehhez járul a kormány által felállított elevatorokban az adó és más közjárulékok fejében átvett és felhalmozott gabonakészlet, melynek a kényszerült piacra dobása a belforgalomban is csökkentette az árakat, mint azt pétervári konszultunk legutóbbi jelentése kifejti, úgy, hogy beláthatlan a következménye az orosz gabna versenyének a prohibítívnek jelzett 1 frt 50 kros vámtétel daczára is. Nyomasztó hatását máris kezdjük érezni; csak szeptember hónapban 17.000 mmázsa árpa érkezett Beszarábiából Budapestre. Az egész mennyiséget sörgyárosok vásárolták meg 5 frt 65 kr.-ért mm.-ként. A mint halljuk, a termés igen szép tiszta, de apró szemű volt.

Okoskodhatna valaki úgy is, hogy ez nekünk nem sokat árt. A mi kiváló szép, keresett sörárpánkkal nem versenyezhet. A mi búzánk is kiváló minőségű; oly aczélos buza, mint a miénk, sehoh sem terem. És van-e ára? Nem sokat jelentő tényező-e az alacsony árban Oroszország nagymennyiségű búzája? Nem járhatunk-e éppen így az árpával is?

Igaz, hogy a verseny meg van, ez ellen vámszerződéssel sem lehet védekezni. Legalább nem úgy, hogy a világpiacson ne jelenjék meg. De azt már lehet védeni, hogy a belforgalomban még inkább ne nyomja az árakat és főleg, hogy a transitó-árak

ne veszélyeztessék gazdáink érdekeit és ne adjanak alkalmat visszaélésekre.

Fel kell még sorolnunk az erdélyi dézsmakártalanítás ügyét, melyet gazdasági egyesületünk szorgalmazott és vezetett sikerre, melyről azouban más helyt szólunk bővebben.

Röviden, főbb vonásaiban — a mennyiben egy szűk beszámoló keretében a hely megengedi — ez közgazdasági életünk képe a mult évben. Sok aggasztót látunk benne, de ha a gazdaközönség teljes erejével, összes tudásával tevékenységre lép és kellő támogatásban részesül, bár aggasztó a helyzet, de kétségbeejtő nem.

Ezek után próbáljunk képet rajzolni hazánk mezőgazdasági helyzetéről.

A gazda tudását, szorgalmát, igyekezetét mind egy tőle nem függő tényező: az időjárás uralja. Ez volt a mult évben mostoha és nyomta rá bélyegét minden termés hozamára. Hetekig tartó szárazság volt épen azon időben, midőn, nagyzás nélkül mondván, az eső minden cseppje aranyat ért volna, visszapótolhatlanul fonyasztva és akasztva meg fejlődésében, minden terményünket.

Fő terményünk még országszerte a buza, a melynek sikerültéhez van még mindig a gazda boldogulása fűzve, nem valami kitünő eredménnyel fizetett.

Ha most fő piaci cikkünk értékesítése árait tekintjük, igazán szomorú az elmúlt év képe és egyik fő tényezője, hogy a magyar gazda a válság felé jut. Nincs is kilátásunk a közel jövőben jobb árakra, mert nem Magyarország, nem is Európa határozza meg az árakat, hanem az egész világ nagy buza termő területe foly be rá. Ez pedig nem fogy, hanem szaporodik. Ez ellen még védvámokkal sem küzdhetünk. Nagy elkeseredést okoztak a román és orosz vám-szerződések, elkeseredett harcra adott alkalmat az őrlési engedély és vámvisszatérítés, de nem tartjuk csupán ezeket okaiul az alacsony buzaáraknak. Tagadhatatlan, hogy a két vám-szerződéssel sokat áldozott fel mezőgazdaságunk érdekeiből. De másként, a míg a világpiacra extensive gazdasággal bíró országok, olcsó termeléssel öntik a buzát, addig a helyzet aligha változik.

Többi kalászosaink sem valami kitünően sikerültek. Egyedül a zab közelíti meg a megelőző évi termést. Bár 6.12 q. holdankénti átlag-terméssel azt sem nevezhetjük kiválóknak.

Tengeri és gumós növényeink mind gyenge termést adtak, a száraz időjárás következtében ki nem fejlődhetvén.

Takarmány termésünk hazarészünkben megfelelő volt, de országszerte oly rosszul sikerült, hogy takarmány inségtől lehetett tartani. Hogy ez nem teljesedett be, csak az októberi esős időjárásnak és a tél későre való beálltának köszönhető.

Hazarészünknek, mostani legjelentősebb terménye a lóhermag szintén gyenge közepesen sikerült. Előbb a szárazság, később az új csapásként jelentkezett s mindenkit meglepett ellenség: az apion tették tönkre a szép kilátásokat. Sok helyen alig adott holdankint 80 klós hozamot, de előfordult 30 kilós hozam is.

Bor kevés termett. Számításon kívül hagyva a filoxera által elpusztított helyeket, mi közé számíthatjuk bortermő vidékeink nagyrészét, a holdankénti átlag termés nagyon kevés. Egyedüli vigaszul szolgálhat, hogy a mi kevés termett jó minőségű. Csak-hogy a peronospora elleni védekezés, a drága napszám bérekkel való dolgoztatás, az olcsó olasz borok inváziója kétségessé teszik a gazda jövedelmét. Egy ellenségünktől a mesterséges boroktól hivatott volna megvédeni a műbortörvény, mely az elmúlt év eseményei közé számítandó; de minden ez üdvös törvény végrehajtásától függ.

Gyümölcs, kivéve a szilvát, mely dús termést hozott, nagyon kevés termett és annak is legnagyobb része férges volt. Pedig gyümölcs termelésünk örvendetes haladást mutat. Tanubizonyosság a szt.-pétervári gyümölcs-kiállítás, hol Franciaország után közvetlen következett hazánk gyümölcs kollektioja; mely ugy számban, mint terjedelemben, valamint minőségben kiváló volt. A gyümölcs fel. dolgozás is haladást mutat. Az almabor készítés, gyümölcsaszalás kezd meghonosulni.

Örvendetes támogatásban részesül földmivelési kormányunk által is.

Mezőgazdaságunk másik ágáról, az állattenyésztésről, örvendetes eseményül jegyezhetjük fel, hogy járvány nem pusztított, csak szorványosan imitt-amott bajlódtak vele. Ez annyival inkább örvendetes jelenség, mert kivált hazarészünkben főfontosságú az állattenyésztés; ezen kívül sok gazdának van minden vagyona állataiban.

Lótenyésztésünk határozott fejlődést mutat; minősége javul; értékesítési ára kielégítő. Azonban nyugtalanságra ad okot a fogarasi ménes felozlatásának ügye.

Szarvasmarhatenyésztésünk már kevésbé mutat oly öröndetes képet. Ugy minőség, mint mennyiség tekintetében nagyott csökkent. Királyhágón tuli vevőink, kik gazdaságukba innen szereztek be igás ökreiket, panaszkodnak, hogy vagy egyáltalán nem kapnak, vagy oly minőségűt, mint eddig és mely nekik megfelel csak nagy ritkán és nagyon drágán.

Szarvasmarhatenyésztésünket nagyban elő fogja mozdítani az elmúlt év folyamán keletkezett »Hungária« vajkiviteli részvénytársaság. Kellő részvétellel tovább fejleszthető hazarészünk szarvasmarha fajtájának tejelő képessége, mely ugy is már sokkal kifejlettebb, mint a Királyhágón tuli részek magyar fajtájáé s a vajtermelés által is szép jövedelem biztosítható, kivált mert hazai fajtánk teje oly dús zsirtartalmu, hogy vele egyetlen egy fajta sem versenyezhet.

Juhtenyésztésünkről évről-évre rosszabb képet nyerünk. Mélyreható intézkedés kell hogy fellendüljön. A gyapjuterelés magában fenn nem tartja juhászatainkat. Juhkivitelünk csaknem egészen megszűnt, így a húsjuhok terjesztése is meggondolandó, mert mi idehaza kevés juhust fogyasztunk. A tej hasznóvétel, csak mint turó történik, a jobb minőségű csemegesajtok készítése nagyon lassan halad. Az út, melyet a kolozsmonostori tanintézet már oly rég megtört, még most is járatlan. Kevesen követik példáját, csak egy-két nagyobb gazdaság.

Sertésenyésztésünk ad még a legbiztosabb jövedelmet, Mongolicza sertéseink kevés igényűségükkel, olcsó tartásukkal szép jövedelmet biztosítanak a tenyésztőnek.

Ha mostan főbb mezei terményeinknek eredményét tekintjük, a következő adatokhoz jutunk:

Buza. Egyáltalában jó közepes termésről számolhatunk be, hektáronként az országos átlag 16.⁰⁴ hektoliter volt. A hivatalos statisztikai adatok szerint Erdélyben volt átlagosan learatott terület 319 ezer hektár és termett átlagosan hektáronként 14.⁹⁴ hektoliter = 11.⁶⁶ q., összesen pedig 4.⁸ millió hektoliter = 3.⁷ millió

q. Az egész országban részletesen egyenletes termés volt, megyék szerint a maximumot és minimumot összehasonlítva Brassómegyében hektáronként 22.⁸⁶, Háromszékmegyébe 7.⁴⁰ hl. volt a termés. A buza minősége is kitűnő volt: 79.³ klgramm országos átlag sulyu hektoliterenként.

Az árak azonban nagyon nyomottak voltak, legnagyobb árat fizettek Erdélyben: Csik-Szeredában, december hóban 7 frt 81 krt; legalacsonyabbat Dicső-Szt.-Mártonban augusztus hóban 5 frtot.

Ugy ezen, mint a többi terményeket illető s itt következő piaczi árakra nézve is már itt meg kívánjuk jegyezni, hogy bár hivatalosan lettek ezek beküldve, de pontosságukhoz kétség fér.

Rozsból igen jó termésünk volt. Legelől állott az egész országban Szebenmegye 22.⁸⁸ hl. átlagterméssel. Minőség tekintetében is épen ily kiváló volt: 72.⁷ klg. átlag sullyal. Erdélyben termett 1.⁸ millió hectoliter = 1.³ millió q. Legnagyobb ára volt Csik-Szeredában decemberben 5 frt 55 kr., legkisebb Brassóban, augusztusban 3 frt 40 kr.

Árpa. Országosan kiváló minőségű és jó közepes mennyiségű termésről szólhatunk. De csak a Dunán tul, Pozsony- és Nyitra megyék termelnek nagyobb mennyiségben és kiváló sörárpát. Nálunk Erdélyben kevés termeltetik. Ha összehasonlítjuk, hogy Szabolcsmegyében hektáronként 26.⁶¹ hl. átlag termékkel, nálunk Erdélyben Brassó megye legjobb átlag termése is csak 8.¹¹ hl., kis eredménynek tekinthetjük. Az árpa minősége általán jó volt: 56.³ klg. átlag sullyal. Termett Erdélyben összesen 3.⁹⁸ millió hliter = 1.⁷⁶ millió q.

Zab. Kiváló jó termésünk volt. Az országos átlag termésekben Szeben- és Fogarasmegye a legelsők között állanak 35.³² és 35.²⁴ hl. átlag termékkel. Minősége is jó volt: 43.⁷ kl. átl. sullyal. Termett Erdélyben 5.⁴ millió hliter = 3.⁹ millió q.

Legnagyobb ár éretett el Nagy-Enyeden, decemberben 8 frt, legalacsonyabb Medgyesen, augusztusban 3 frt.

Tengeri. Általában gyenge termés volt az aszályt nagyon megérezte. Ezen kívül nálunk Erdélyben a Maros és Olt mellett az árvizek is sokat megsemmisítettek. Termett Erdélyben 2.⁸⁷ millió hliter 2.⁰⁴ millió q. Legjobb termés Brassó- és Háromszékmegyékben volt Erdélyben 23.⁰⁶ és 18.³⁸ hliter termékkel.

A termés minőségileg meglehetősen volt, olyan, mint a múlt évi, átlagos sulya 73.₈ klg.

Ára nagyon magasan állott, úgy hogy egyes hizlaló gazdák is kívánták, hogy szállítási kedvezmény adassék az orosz tengerinek, hogy így olcsóbban jussanak tengerihez.

Legnagyobb ára volt Csik-Szeredában decemberben 6 frt 25 kr., legkisebb Medgyesen szintén decemberben 3 frt 50 kr.

Lóhermag termésünkről, a mi mondhatni, már főtermésünket képezi, fájdalom pontos statisztikai adatokkal nem rendelkezünk, sem a bevetett terület, sem a nyert aratási eredmény felől. Általában azonban gyenge közepesnek mondhatjuk a nagy szárazság és Apion pusztítása miatt. Mindamellet élénk heremag kereskedelemről szólhatunk Erdélyben, nagyon sok volt a külföldi kivitel. Árai is elég megfelelők voltak. Bár a tavaszi nagyon magas árakat gazdáink nem érték el, de mindamellet meg lehetnek elégedve. Egyesek 42—45 frton is adtak el lóhermagot, viszont mások 62—65 frtot értek el úgy, a mint a cséplőgépből kijött a mag. Nem igen tévedünk, ha az átlagot 55—58 frtra tesszük.

Szállastakarmányneműek. Országosan rossz takarmány termés volt, úgy, hogy takarmány-szükségtelettől tartottak országszerte. Nálunk Erdélyben elég jó volt a termés. Termett összesen mintegy 96 millió q. Volt ára is a szénának. Augusztusban 2 frt 50 kr.—3 frt 50 krt. fizettek q.-ként érte. A kivitt takarmányról, sajnos, képet nem nyújthatunk, pedig talaj visszapótlási szempontból sokat tudna mondani.

Gumós növények. Czukorrépa termés egyes helyeken kiváló volt, de átlagosan mégis gyenge termésről beszélhetünk, a szárazságot legtöbb vidéken megsínylette; épen így volt a takarmány-répával és burgonyával is.

Ezekben kívántunk képet nyújtani főbb miveleti növényeink sikerültéről. Megkívánunk emlékezni még, habár röviden is, a gazdaság másik ágáról: az *állattenyésztésről*. Erdélynek talaja, éghajlata, gazdasági viszonyai követelik, hogy állattenyésztésünkre sok gondot fordítsunk, többet, mint ez ideig.

Állattenyésztésünk úgy szám szerint, mint minőség szerint sok javítani valót vár, állategészségügyileg is tenni való van, bár a lefolyt év nagyobb járványoktól megkímélte országrészünket. E

tekintetben különben kormányunk elől jár a jó példával és költségvetésébe 21.000 frttal több kiadást irányzott elő állategészségügyi czélokra, a mult évinél.

Szarvasmarhatenyésztésünknek folyton a régi és számtalanszor ismételt főbaja, hogy nincs kellő számu apaállat, ez az oka, hogy sem szám szerint, sem minőség szerint nem konstátálható valami nagy haladás, pedig hazarészünk szarvasmarhájában nagy kincs fekszik, miért is az irány fentartása mellett az állomány folytonos javítása felette indokolt. Az állatárak gyakran nyomottak voltak, kiváltképen az év utolsó negyedében, általában azonban meg lehetett velük elégedni.

Lótenyésztésünk folyton fejlődésben van, bár sokan panaszkodnak és méltán, hogy sok a kicsi arabsvérű, illetve lipiczai ló, melyeknek nincs ára. S látjuk is, hogy legjelesebb tenyésztőink áttértek a félvér angol fajták tenyésztésére. Sok azonban az anyag, a mi még javításra vár és pedig nemcsak a hegyvidékeken levő mokánylovak és a szászvidéken levő nehézkes lóanyag, hanem az ország más részében levő lóanyag is igen sok helyen.

Ezzel szemben azonban kiváló tenyésztőink kivitelre sok szép anyagot állítanak elő.

Juhtenyésztésünk bajait már említettük. Nincs ára a gyapjunak.

Ez azonban leginkább a finom gyapjut termelő juhászatokra szól, a Királyhágón tul, nálunk ily juhászatok nincsenek. A mi durvább gyapjuval biró raczkáinkat és cigajánkat nem igen érinti, de a másik baj, mi bennünket is nagyon érint, hogy nincsen exportunk, pedig idehaza kevés juh-hust fogyasztunk. Mindamellett juhtenyésztésünkkel fel nem hagyhatunk, de nem is volna indokolt, mert a tejhaszonvétele a jövedelmet pótolja részben, másrészt pedig a hustermelés fokozásával a kivitelt is kedvezőbbé lehet idő folytán fejleszteni. Kedvező jelenség a juhtenyésztés emelkedésére nézve a hadügyi kormányának amaz intézkedése, melylyel a juh-husfogyasztást a csapatok élélmzésénél lehetővé tette.

Sertésenyésztésünkről nem sok mondani valónk van. Általában a mongoliczát tenyésztik elég szép sikerrel, s ott, a hol a pusztító járványok nem dulkanak, vagy védőoltással az ellen a

nyájakat mentesítik, elég szép haszonnal. Az árak megelégedést nyújtók voltak.

* * *

Áttérünk ezek után együletünknek a mezőgazdasági ügy érdekében kifejtett saját ténykedéseire.

Itt első helyen kell felemlitenünk, hogy miként annakelőtte, úgy a múlt évben is a földmívelési kormánylyal folytonos összeköttetésben állott és részint saját maga intézett több ízben feliratot mezőgazdasági ügyünk érdekében, részint pedig a felülről vett leiratokra nyilvánította véleményét.

Még inkább tevékenykedett a mezőgazdaság ügyének előmozdítására közvetlen ténykedései által úgy a gyakorlati, mint a szellemi téren.

Tekintettel arra, hogy a gazdáknak úgy saját productumaik értékesítésénél, mint szükségleteik beszerzésénél nem csekély közvetítési díjat kell fizetniök a közvetítő kereskedőknek, célba vétetett, hogy a Budapesten székelő magyar mezőgazdákkal szerves összeköttetésben Kolozsvárt egy fiók-szövetkezet állíttassék fel, melynek útján a tagok jobban értékesíthetnék egyrészt terményeiket, másrészt pedig a szükségleti cikkekhez is majdnem előállításíron jutnának. Minthogy azonban a múlt év elején s még inkább az azt megelőzőt év végén a kolozsvári pénzüpiacot nagy rázkódás érte, a mely magát a gazdaközönseget sem hagyta el érintetlenül, a bizalom annyira megrendült minden újabb alkotás iránt, a mely pénzbeli hozzájárulást vagy kötelezettséget kívánt, hogy ezen fontos és eredményében nagy jelentőségű intézmény az érdeklődés hiánya, még jobban a gazdaközönség tartózkodása miatt, egyelőre létre nem jöhetett.

Fontos érdeke lévén a mezőgazdának a tűz- és jégkár ellen terményeinek olcsó biztosítása, mert — sajnos — a gazda, helyzeténél fogva, vagyonát egy pillanatig sem mondhatja veszélytelennek és magáénak, ha az éghetőket tűz ellen, lábán lévő terményeit pedig legalább azon elemi csapás ellen, a mely ellen módjában áll: a jégverés által netáni károsodás ellen nem biztosítja az e célra fennálló intézeteknél.

Ámde, miként tudjuk, a biztosítási díj egy rettenetes nagy adó a gazdának súlyos terhei közt.

Errè való tekintettel és ennek megkönnyítése szempontjából már egy évtizeddel ezelőtt szerződéses viszonyba lépett egyletünk a triesti biztosító társasággal a végből, hogy saját tagjainak vagyonát tűz- és jégkárosodás ellen olcsó tarifa mellett biztosítsa.

Ezen szerződés lejártával újabb ajánlat kéretvén be a biztosító társulatoktól, hosszas és alapos tárgyalás után az Adriai általános biztosító társulattal olyan előnyös biztosítási szerződést sikerült kötni, hogy ennek igénybe vételével egyletünk tagjai 25%-kal olcsóbban biztosíthatnak, a mi már egymagában nagy előny.

Fölötte nagy baj a gazdaközönségre, hogy daczára nagy értékű fekvő vagyonának, nincs abban a kellemes helyzetben, mint az iparos és kereskedő, hogy olcsó hitelt élvezhetne. Ez az oka annak, hogy terményeivel a kedvező áralakulásokat nemcsak, hogy a legtöbbször be nem várhatja, de néha kénytelen azt még a lábán eladni, olcsón, a hogy veszik, csakhogy pénzhez juthasson szükei fedezésére.

Ezen körülménytől indítatva, fölirat intéztetett az államkormányhoz a végett, hogy kolozsvári pénzügyintézeteknél — hasonlóan a budapestiekhez — nagyobb mennyiségű állami pénz helyezettnek el, hogy ebből hazarészünk gazdaközönsége terményeire olcsó — legfőlebb 4 - 4¹/₂%-os — előleghez juthatna.

Es ámbár méltányoltatott a kérelem, de — sajnálatunkra — nem nyerhetett kedvező megoldást azért, mert az állami pénzek csak rövid felmondásra helyeztethetnek el, a mi vidéki pénzügyintézeteknél és a gazdáknak adandó előleg mellett nem lehet, mert esetleg ép azokra volna a leghátrányosabb, a kik ezt igénybe vennék.

Hazarészünk gazdaközönségének egy régi, több mint 40 éves sérelme nyert a mult év végén elintézt: az erdélyi urbéri dézma-kárpótlás ügye.

Hogy ezen, az erdélyi volt földesuraknak régen vajudó jogos követelése kedvező elintéztést nyerhetett, sőt nemcsak, hanem hogy a kormány által kártalanításul előírányzott összegzen felül még mintegy hétszázézer forinttal több fizettetik, ez egyedül az Erdélyi Gazdasági Egylet érdeme, a mely az utóbbi évek alatt nem szünt meg ennek megoldásra juttatása végett is folyton tevékenykedni, gyakran emlékiratokat intézve a kormányhoz. Legutóbb pedig a mult év október havában, midőn a kártalanítási törvényjavaslat a

képviselőház asztalán feküdt, látva, hogy az erdélyi volt földesurak jogos igényei csak részben való kielégítése czéloztatik az által, nem késett egy újabb memorandum fölterjesztésével meggyőzni az illetékes köröket a törvényjavaslat hiányáról, a melynek folyománya volt annak kedvezőbb rectificálása és megalkotása.

Tudva azt, hogy a gyakorlati gazdára mily nagy hatással és előnnyel bír a közvetlen szemlélet utján való tapasztalatszerzés, a mult évben egy nagyszabásu, hat napra terjedett tanulmányi kirándulás rendeztetett, a melyben hazarészünk több tekintélyes gazdája vett részt s ugyanehez csatlakozott a kolozsmonostori gazdasági tanintézet igazgatójának és tanárainak vezetése alatt annak ifjusága.

A több, mint 30 tagból állott kiránduló csapat meglátogatta a néh. gróf Károlyi Alajos hagyatékát képező 24 ezer holdas mágócsi uradalmat, a hazánk gyöngyét képező mezőhegyesi kincstári uradalmat s ott lévő nagyszerű gulyát és ménest; a gróf Teleky Árvád ur drassói uradalmát és a Telegdy testvér urak mezőtelegdi uradalmát.

Ezeken kívül megszemlélt a kiránduló társaság a Kolozsvártól Egeres—Nagy-Várad—Szeged—Arad és Gyulatehervár - Kolozsvár irányu körutjába esett majdnem minden nevezetesebb — gazdaságilag és iparilag -- kivált mezőgazdasági iparilag fontossággal bíró olyan alkotást, a miből okulás volt merithető; a melyeknek felsorolását azonban, minthogy maga az egész körutazás az »Erdélyi Gazda« mult évfolyamában közölve lett, ezuttal mellőzhetőnek véljük.

Gyakori a gazdaközönség panasza a kártékony rovarok által terményeiben okozott károk miatt, ezen rovarok között azonban alig van veszedelmesebb, mint a cserebogár, a mely négy évenként való csapatos megjelenésével mondhatni következetesen felfalja és tönkreteszi egyes vidékek reményt nyújtó gyümölcsfáinak leveleit s azzal ezek gyümölcsét; földben élő álczája pedig a kultivált növények gyökerén élődvén, ezáltal azokat teszi tönkre.

Ez ellen védekezni tehát oly fontos gazdasági kérdés, a mely egész joggal törvényes intézkedést kíván.

Épen ezért egyletünk törvényjavaslatot terjesztett föl a földm. ministeriumhoz a cserebogarak kötelező irtására nézve. Erre az

jött válaszul, hogy az időközben megalkotott mezőrendőri törvényben ezen ügyben van intézkedés, miért az egyletnek tett felirata és javaslata tárgytalanná vált.

Minthogy azonban a mezőrendőri törvényben ez iránt foglalt intézkedéseket egyletünk teljesen kielégítőeknek nem találja, ismételt fölirattal fog élni ezen ügyben.

Értésére esvén egyletünknek a mult év végén, hogy gróf Festetich Andor földmiv. minister ur ő nagyméltósága a szarvasmarha- és lótenyésztésünkre eddig nagy hatással volt tordai bika-nevelő telepet és a fogarasi ménest feloszlatni szándékozik, sürgős felterjesztéssel élt ennek meggátlása szempontjából, ámde — sajnos — törekvése sikerre nem vezetett, a nm. minister urat szándékától eltéríteni nem lehetett.

És miként egyik székesfővárosi lapból olvassuk, a minister úr közelebről azzal a rendelettel küldte le Losonczy min. tanácsost Fogarasra, hogy az ottani hegyi fajta lipizzai ménesből harmincz anyakanczát válasszon ki Bábolnára leendő áthelyezés végett, a többit pedig készíttesse elő — eladásra!

Igazán sajnálnunk kell, hogy ilyen fontos ügyben hazarészünk számot tevő gazdaközönsége még csak meg sem kérdeztetik. Reméljük azonban, hogy hazarészünk ezen két fontos állattenyésztési ágának érdekeiről más módon ő nmga kellően gondoskodni fog.

A baromfitenyésztésnek hazarészünkben való nagyobb föllendítésére — a melyből máris milliókat vesz be Magyarország — hatással volt az által, hogy egy erdélyrészi baromfitenyésztési egylet alakításának szükségessége és létrehozása végett alapszabályokat dolgoztatott ki, a melyek felsőbb helyen jóváhagyatván, ezen egylet már közelebről megalakítható leend.

Tekintettel mezőgazdasági ügyünk válságos helyzetére és arra, hogy az eddigi termelvények a sok teher hordozásához elegendő jövedelmet nem szolgáltatnak, figyelem fordított az ipari növények egyik-másikának termelésére, a melyek közül legközelebb és legjelentékenyebb jövedelmet adónak ígérkezik a kender.

Ezért tárgyalásba bocsátkozott egyletünk a kender beváltása végett a magyar kender- és lenipar részvénytársasággal s ezen ügy oda fejlesztetett, hogy már a folyó évben — bár csak kísérletileg, de nagyobb arányban — a kendertermelés kezdetét veszi és Maros-

Ludason valószínűleg még ebben az évben, de a jövőben egészen biztosan egy nagy kenderáztató és kikészítő telep fog a részvénytársaság által berendeztetni.

Ez újabb jövedelmi forrást fog nyitni a kendert termelni óhajtó és arra alkalmas talajjal bíró gazdáknak.

Három év előtt egy igen üdvös intézményt létesített egyletünk az akkori földmívelési minister, Bethlen András gróf ur ó nagyméltósága kezdeményezése és támogatása mellett: a heremag tisztító raktárát.

Kivált hazarészünkre nagy jelentőségű ez, a hol a heremag termelés már nagy arányokat öltött és így a herefojtó aranka növény is, mint élősdű nagymérvű károsodást képes okozni a termelő gazdáknak.

Hogy mennyire a gazdaközönség érdekében fekvő intézmény ez, kitetszik abból, hogy a mezőrendőri törvényben is az aranka irtása és vetőmagul csak arankamentes heremag árusíthatása iránt intézkedés foglaltatik.

Igénybe is veszi a gazdaközönség, kivált vetőmagjának megtisztítására hova-tovább nagyobb mennyiségben.

Ennek az 1894/5. évbéli munkájáról most még teljes képet nem nyújthatunk, mert az évad még egészen befejezve nincs. Az eddigi adatokat azonban a következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

Április 1-ig beérkezett összesen 538·88 q heremag, így remélhetjük, hogy a múlt évi 624 q-át az idén is elérjük, mert sokat jeleztek, hogy még beküldenek.

Örvendetes jelenségeképen jelezhetjük azonban, hogy igazi hivatásának mindinkább kezd megfelelni, t. i. hogy a gazdák vetőmagját tisztítsa meg.

Az idén eladásra kevés, csakis 83 q. küldetett, a többi mind mint vetőmag lett részben beküldve a gazdák által, részben pedig a magkereskedők által. Budapestről is igénybe vette egy magkereskedő raktárunkat. Ez ideig 41 fél küldött be magot.

A tisztítás azonban sokkal nehezebben ment, mint a múlt évben, oka, hogy az aranka nagyobb szemű, valószínűleg a száraz időjárás okozhatta. Ez nemcsak annyiban baj, hogy a munkát hátráltatja, de azért is, hogy sokkal több a megtisztíthatatlan hul-

ladék, a mi a gazdának, ha fel is használják rétvjavításra, mégis nagy veszteség és a mellett úgy felhasználva is mindig veszélyes, hogy az arankát tovább terjeszti. Még átlagosan nem mutathatjuk ki a veszteséget. Van kiváló magunk, hogy a veszteség $3-3\frac{1}{2}\%$, de van viszont, hogy a veszteség $30-32\%$. A munka befejeztét ápril közepére reméljük. Értékesítési áraink azon kevés magnál, mi eladás végett beküldetett 72—76 frt.

Hogy ily kevés küldetett be eladásra, oka az, hogy a gazdaközönség tisztatlan eladva a magot jobban jár, mert soha sem számítható ki, hogy mennyi hull ki a tisztítás által és emellett hamarább pénzhez jut.

Gazdasági egyesületünk azonban foglalkozik már, hogy a here-magtisztító raktár mellett értékesítő raktárt is állítson fel. Azt hisszük, hogy a birtokosság pártfogása mellett, már a közel jövőben, mint bevégzett ténynyel számolhatunk be.

Egyesületünk, mint annak előtte tette, úgy a mult évben is támogatásában részeltette a mezőgazdaság és állattenyésztés fejlesztésére irányított törekvéseket és testületeket.

Igy 150 frt jutalomdíjat adott az »Erdélyrészi falka vadászársulat«-nak zsuki lóversenyéhez, 100 frank aranyat a Sz.-Udvarhelyt rendezett szekérversenynél céljára jutalmul, 150 frt segélyt az »Erdélyrészi méhészetegyesületnek« szakközlönyének főtartásához.

A gazdasági szakképzés vezetéséhez hozzájárult ösztöndíjak és jutalmak adományozásával.

A kolozsmonostori m. kir. gazd. tanintézet két legjobban végzett hallgatójának: névszerint Tompa Ártur és Köerfer Istvánnak adományozta a néh. nagy nevü elnökének gróf Mikó Imrének emlékére alapított, valamint a Bors Albert szindi birtokos úr által Kolozsmonostoron nyugvó szülői emlékére alapított s az egyesület által kezelt 100—100 frt jutalom díjakat.

Két — egyenként 150 frtot tevő — ösztöndíjat adott a nagy-ényedi vinczellérképezde legjobb két növendékének: Mali János és Bocskay János III-ad éves növendékeknek.

Részt vett hazánk ezredéves nagy nemzeti ünnepének: az ezredéves kiállításnak előmunkálataiban s a gazdasági egyesületek kollektív kiállításának költségeihez 600 frttal járul három éven át 200—200 frtos részletekben.

Föntartotta a mult évben is »Erdélyi Gazda« czimű szakközlönyét s azt, valamint a »Méhészeti Közlönyt« tagjainak ingyen küldette meg.

Külön kell itten megemlékeznünk az egylettel szerves kapcsolatban lévő állatkiállítási és állattenyésztési szakosztályról.

Miként ismeretes ezen szakosztályunk főhivatása, évről-évre állatkiállítások rendezése és sajnálkozásunknak kell kifejezést adnunk a felett, hogy ezen hivatását bár arra nagy áldozatokat hozva, buzgón törekedett, már két év óta nem teljesithette, és pedig mert 1893-ban az akkor uralgott kolera-járvány miatt a kormánybiztos és a városi tanács egyetértve, a szépen előkészített és nagy sikerűnek ígérkezett kiállítást, mondhatni pár nappal a megnyitás előtt, betiltották; a mult 1894. évben pedig azért, mert július havában ismeretlen ok miatt támadt tűzvész a legértékesebb kiállítási épületeket: a lóistállókat és szarvasmarha-állásokat szolgált más szárny-épületeket elhamvasztotta.

Igy — a bár erőmegfeszítéssel és károsodása daczára készségesen hozni óhajtott anyagi áldozat mellett is — jól előkészített és nagy sikerűnek ígérkezett kiállítását meg nem tarthatta, mert az épületeknek felemelésére vállalkozó — az idő rövidsége és a mindenfelé szorgos építési munkák miatt nem jelentkezett.

Ugyanitt kell megemlékeznünk irodalmi szakosztályunkról:

Az irodalmi szakosztály könyvkiadó vállalata a mostani VII-ik évfolyamban a következő négy füzetet adta ki: 1. »Kömélőtermelés«, 2. »Méhtenyésztés«, 3. »A gabonafélék, a szőlő és a burgonya legfontosabb gomba-betegségei«, 4. »Talajjavítás lecsapolással«. — Sajnálattal jelenti a szakosztály, hogy az előfizetők száma nem szaporodik abban a mértékben, a mint azt a kiadott füzetek értékesége megérdemelné. Ennek daczára a kiadott füzetek folyton fogyanak, miért is újból két régebbi évfolyamu füzetből kellett második kiadást rendezni és az I., II., III. és IV. évfolyamok második kiadása is fogyatékán van már. Tájékoztatásul szükségesnek tartja a szakosztály azt is közölni, hogy a mai napig 35.000 füzetet nyomtatott már és hogy vállalkozásának pénztári eredménye mutatja a körültekintő ügyvezetést. Örvendetes mozzanat az a tény is, hogy a választmány bölcsen elhatározta, miszerint az egyleti tagok tagsági illetményül kapják a vállalat füzeteit. Ezen az uton is terjedni és mind nagyobb körben fognak azok ismertté válni.

Helyén valónak tartjuk most megemlékezni egyesületünknek szorosán vett beléletéről is és itt első sorban szomorúan kell jelezniünk, hogy a kérlelhetlen halál a múlt évben tagjaink közül többeket elragadott. Elhunytak nevezetesen az alapítók közül: *Bánffy Miklós gróf*, a ki egyike volt egyesületünk azon magas kort elért oszlopos tagjainak, a kik ott állottak ennek bölcsőjénél s nagy alapítványokkal és önzetlen tevékenységükkel ezt felvirágoztatták. Cserényi Dániel, Lészai Gyula, Mara Károly és Rucska János régi tagjai egyesületünknek. Legyen emléük áldott s nyugalomuk csendes.

Másrészt örömmel jelezhetjük, hogy újabban belépett tagokkal egyesületünk tagjainak létszáma örvedetesen gyarapodott.

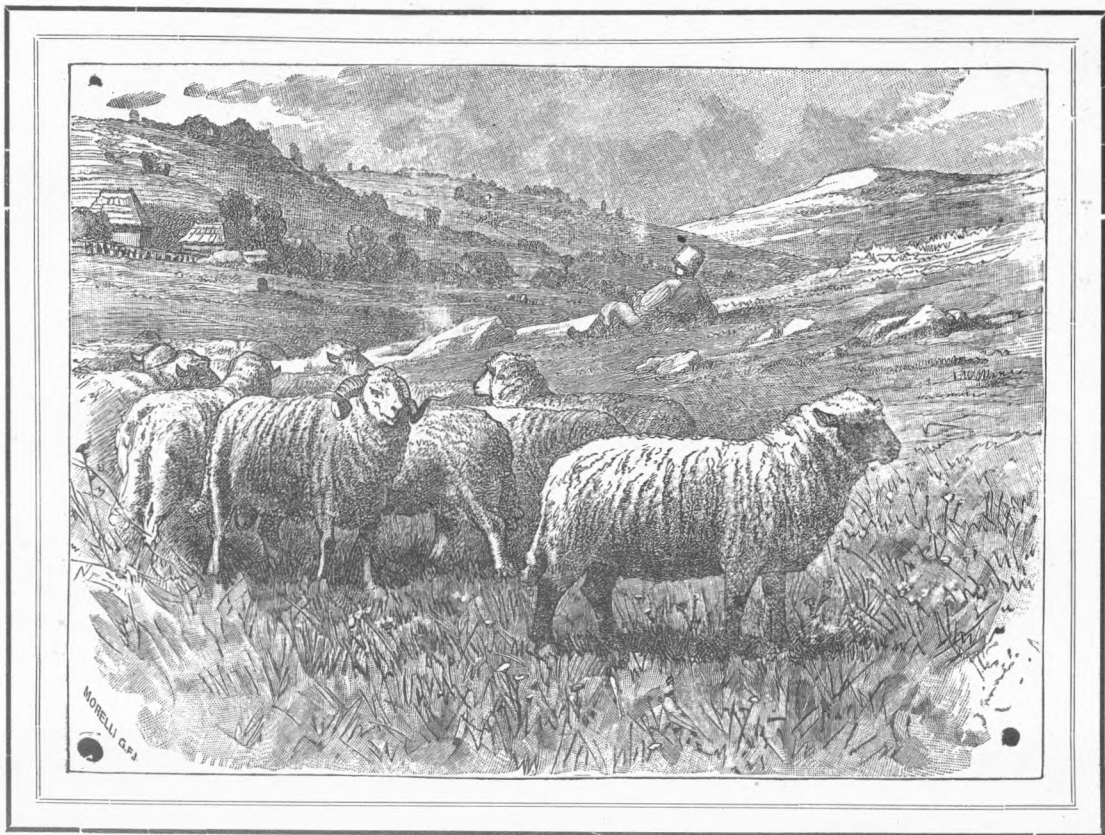
a) az alapítók közé léptek ugyanis 100—100 frt alapítványal a következők: Gróf Esterházy Gyula, Illyés Albert, Zeyk Dániel főispán, Sebestyén Mihály curiai bíró, Gróf Zichy István, Bakó Ferencz, László László, Gróf Haller György, Simay Ferencz, Gróf Wass Jenő, Báró Rothenthal Henrik, Gróf Teleky Ádám, ifj. Gróf Thoroczkay Miklós képviselő, Földváry László, Gróf Mikes Zsigmond, Meisner Sándor jószágigazgató, Báró Bánffy Kázmér, Gróf Teleki Mihály, Szentkirályi Gyula, Szóts Károly, Báró Wesselényi Miklós, Barcsay Tamás, Bélydy László.

b) az évdíjas tagok közé pedig: Vulku Stan, Gocs Sándor, Dr. Mihály József, Páter Béla, Sikó Kálmán, Filep István, Magyar Károly, Báró Szentkereszty Zsigmond, Neuschloss Fülöp, Tulogdi Soma, Rosenberger Ignátz, a kik mindannyian melegen üdvözöltetnek tagjaink sorában.

Minthogy egyesületünk zárszámadása ugy is nyomban a tisztelt közgyűlés elé kerül, ennek részletezésével nem kívánjuk fárasztani becses türelmét, miért is itt csupán annyit kívánunk megjegyezni, hogy egyesületünk törzsvagyona a múlt évben több mint 7 ezer frttal gyarapodott, a melyben egyesületünk boldog emlékü alapító tagja néh. *Páll Sándor* urnak hagyatéka 1648 frtal szerepel.

Még kell emlékeznünk végül egyesületünk administratív munkálkodásáról: Tartatott ugyanis az év folytán 1 közgyűlés, 12 választm. ülés, 21 szakoszt. és bizotts. ülés; vagyis 34 ülés összesen, a melyeken 216 határozat hozatott; az egyesület hivatalos ügyei pedig összesen 883 ikt. könyvi sz. a nyertek elintézését.

Ezzel tiszteletteljes jelentésünk végéhez érven annak szives tudomásul vételét, esetleg tárgyalását kérjük.

Czigaja juhok.